

„Ahhoz, hogy fel lehessen szabadítani, a gettót fel is kellett állítani”

A budapesti gettó felszabadításának 75. évfordulója alkalmából rendeztek megemlékezést a Dohány utcai zsinagógában, ahol beszédet mondott Mester Tamás, a BZSH elnöke, Jákov Hadas-Handelsman, Izrael Állam magyarországi nagykövete, Szalay-Bobrovniczky Vince, a Miniszterelnökség helyettes államtitkára, valamint Frölich Róbert főrabbi, a Dohány utcai közösség vallási vezetője.

Megemlékezést tartottak a budapesti gettó 1945. január 18-án történt felszabadításának 75. évfordulója alkalmából a Dohány utcai zsinagógában, ahol az ünnepi alkalomra megjelentek a Magyarországra akkreditált külképviseletek, a magyar kormány és a politikai pártok képviselői, a társadalmi és civil szervezetek tisztségviselői, valamint a magyarországi zsidóság vezetői, rabbijai, a társegyházak delegáltjai.

Elsőként Mester Tamás, a BZSH elnöke mondott beszédet, amelyben rövid történeti áttekintést adott a gettó fölállításáról, a zsidók jogfosztásáról és legyilkolásáról, a gettókba és csillagos házakba zárt emberek mérhetetlen szenvedéséről. Mint fogalmazott, 1944 nyarán a vidéki zsidók tömegeit már marhavagonokból álló szerelvények szállították a koncentrációs táborokba, naponta 10-12 ezer hittestvérünket deportálták Auschwitzba, majd a nyilaskeresztes párt hatalomra kerülése után a zsidóság tömeges mézárásokba torkolló üldözése újult erővel folytatódott. A szerencsésebbek a semleges államok külképviseleteitől, illetve a Nemzet-

Frölich Róbert

közi Vöröskereszttől mentesítést, védelmet tudtak szerezni.

Az elnök fölidézte: a budapesti gettót magas deszkapalánkkal vették körül, és 1944. december 10-én lezárták. Négy központi kapuját fegyveresek őrizték. A zsidó tanács saját gettórendszert is szervezett, amely azonban a nyilas csoportok és a német katonák gyakori betörései, a fosztogatások és gyilkosságok ellen nem nyújtott védelmet. Több ezer embert hurcoltak el a Duna-partra, ahol hidegvérrel kivégezték őket. A gettólakók tömegesen haltak éhen az utolsó időszakban.

Mester Tamás

A BZSH elnöke hangsúlyozta: a budapesti gettó 75 évvel ezelőtt szabadult fel, amikor a szovjet hadsereg megjelenése a borzalmak végét jelentette, és az élet reménységét hozta el. A gettó kapuit szovjet katonák nyitották ki, akiknek a zsidóság örök hálával tartozik – mondta. Mester Tamás egy családi emléket is megosztott a közönséggel: elmondása szerint 1945. január 18-án egy 9 éves kislány jött fel a Wesselényi utca 13-as számú ház pincéjéből, és a felszabadító szovjet katonákkal összetalálkozva elmagyarázta nekik, hogy a szemközti ház tetején ellenséges géppuskafészek van. A katonák az ő instrukciói alapján még a kapualyból likvidálták a géppuskást, és cserébe adtak neki két szelet száraz rozskenyeret. Mester Tamás hozzátette: az akkor kilencéves kislányunk élete legfenségesebb lakomája volt ez a két szelet kenyér – a kislány aztán felnőtt, és ő lett az édesapám.

A BZSH elnöke beszédét azzal zárta: ahogy halad előre az idő, erősödik a kötelességünk, hogy őrizzük az áldozatok emlékét és ellenálljunk a felejtés növekvő nyomásának, ezzel párhuzamosan kiemelt feladatunk gondoskodni és segíteni a túlélőket. Mint fogalmazott: a zsidóság ma Magyarországon – hála a Teremtőnek – nyugodtan élhet és gyakorolhatja vallását, szabadon sétálhatunk az utcákon, ahol valaha a gettó állt, de amikor végigmegyünk az utcákon, egy pillanatra emlékezzünk az áldozatokra, a túlélőkre és megmentőikre.

Jákov Hadas-Handelsman, Izrael Állam magyarországi nagykövete megemlékezését azzal kezdte, hogy 1997-ben Londonban részt vehetett egy Raoul Wallenberg tiszteletére szervezett rendezvényen, ahol a svéd embermentő diplomata érdemeit II. Erzsébet királynő és az akkori ENSZ-főtitkár, Kofi Annan is méltatta. Mint a nagykövet mondta, há-

A felszabadítók utódja

lával kell emlékeznünk azokra, akik az embermentő által járt utat választották. Jákov Hadas-Handelsman hozzátette: azok a zsidók, akik a szovjet felszabadítók által hetvenöt éve megmenekültek a gettóból, új reményt kaptak, és lehetőségük nyílt az újrakezdésre.

Megjegyzésre méltónak nevezte, hogy a budapesti gettó magába foglalta azt a házat is, ahol a modern Izraelt megálmodó Herzl Tivadar született. Jákov Hadas-Handelsman kitért azokra is, akik a holokauszt után nem alijáztak, hanem Magyarországon maradtak, és a náciizmus után a kommunizmus megpróbáltatásaival néztek szembe. Mint fogalmazott, ezek az emberek nagy érdemeket szereztek azzal, hogy hozzájárultak a

Jákov Hadas-Handelsman

kultúra gyarapításához és áthagyományozásához.

Beszédet mondott Szalay-Bobrovniczky Vince, a Miniszterelnökség civil és társadalmi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkára, aki azt hangsúlyozta, hogy ma Magyarországon békében és biztonságban élnek egymás mellett a különböző vallások, egyházak képviselői. Szerinte ezt az is szimbolizálja, hogy Budapest belvárosában pár száz méterre áll egymástól a zsidóság Dohány utcai közösségének zsinagógája és a kereszténység Szent István-bazilikája. A helyettes államtitkár megjegyezte: fontos megemléteni, hogy ma a világban több zsidó él, mint a holokauszt előtt.

Frölich Róbert főrabbi, a Dohány utcai közösség vallási vezetője azzal vezette be megemlékezését, hogy ambivalens érzések dúlnak bennünk a mostani évfordulón, hiszen a gettó felszabadításának történelmi mozzanata egyszerre fájdalmas a megtörtént tragédia miatt, ugyanakkor örömteli is a megmenekülés révén. Mint fogalmazott: ahhoz, hogy a gettót fel lehessen szabadítani, fel is kellett állítani, olyan rendszernek kellett uralkodnia, amelynek ez az egyik természetes velejárója, sőt, egyik célja volt.

A magyarországi zsidóság tragédiája nem akkor kezdődött – figyelmeztetett Frölich főrabbi –, amikor elindult az első vonat Auschwitzba, hanem sokkal korábban, és nem is

(Folytatás a 2. oldalon)

Amit bizonyosan tudunk a 21. századról,

és ez egyik legfontosabb jellemzője, hogy ez az a század, amikor meg fognak halni a holokauszt túlélői. Mindenki. Ez megváltoztatja a világot, megváltoztatja a nyelvet, a beszédet – legalábbis a világnak azon pontjain, ahol beszélnek a holokausztról, ahol ez emberi téma; a magyar nyelvet, ezt a botrányos érzéketlenséget a mostani állás szerint nem fogja érinteni. Másképp beszél és másképp hallgat az, aki ott volt, ezért másképp beszél és másképp hallgat az is, aki nem volt ott...

Esterházy Péter

75 éve volt a Maros utcai vérengzés...

A Maros utcai zsidó kórház betegeit 1945. január 12-én gyilkolta meg egy nyilas pártszolgálatos csoport. A kivégzésekre döntően a kórház kertjében – feltehetően a telek északi szegélyén húzódó tűzfalnál – került sor.

„December 28-án a Bethlen téri kórházat nyilasok és SS-katonák támadták meg, az ott lévőket kifosztották, bántalmazták. Két tuat férfit elhurcoltak és meggyilkoltak. Hasonló támadás érte a budai oldalon a Maros és Városmajor utcai zsidó kórházakat. Ezek szintén a Nemzetközi Vöröskereszt védelme alatt álltak, ám ez nem tartotta vissza a garázdálkodó nyilasokat. Ezekben a mézárásokban részt vett Kun András egykori minorita szerzetes, aki a pesti kegyetlenkedéseknek is rettegett figurája volt. »Kun páter« papi öltözetben, fegyverrel a kezében, »Krisztus szent nevében« vezényelt tüzet a zsidókra. 1945. január 12-én megközelítőleg száz orvost, beteget, ápolónőt gyilkoltak meg a Maros utcában. Január 14-én a városmajori kórházra támadtak, és körülbelül százötven embert öltek meg.” (A holokauszt Magyarországon. Digitális tananyag.)

(Folytatás a 2. oldalon)

...és megemlékezés a helyszínen

A Maros utca neve bemocskolódtott 75 évvel ezelőtt. Azokban a januári napokban, amikor Pestet már sikerült csaknem teljesen megtisztítani a németektől, Budán még tartották magukat. Sőt, a nyilasok úgy érezték, nekik kell túlteljesíteni – elesett a némi védelmet nyújtó Maros utcai, majd a Bíró Dániel kórház, és az Alma utcai szeretetotthon is. Akik itt tengődtek, már maguk is elesettek voltak, pedig orvosok, ápolók látták el őket a képtelen időkben.

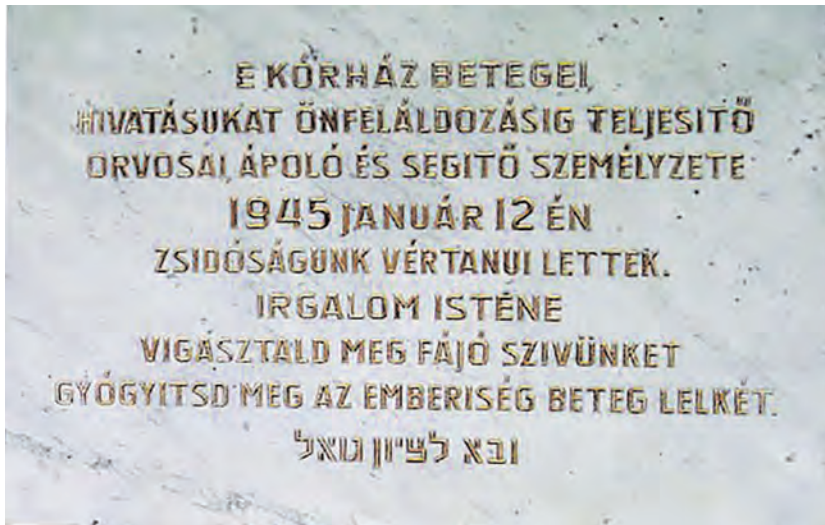
A budai vérengző nyilas osztag adataira emlékeztek a Maros utcai rendelőintézetben. Az eseményt Simonyi Andrea szervezte, aki már korábban is Magyarországra hozta jó néhány keresztény egyház, felekezet, szerzetesrend tagjait – tapasztalatszerzésre, a már nem élő, elítélt, kivégzett bűnösök helyetti bűnbánatra. Ő hívta hozzá azokat a fiatalokat is, akiknek a felmenői között voltak az egykori nácik, és akik a megkövetés üzenetét hozták azokért a bűnökért, amelyekért ők már nem felelősek, de nekik is meg kellett szabadulni ezektől az átörökölt (és nem kívánt) lelki terhektől. Simonyi Andrea a bibliai József történetét idézte fel: *Megbékélés akkor lesz, ha teljes mélységben ismerjük a múltat.*

Bodroghelyi László igazgató főorvos röviden felidézte annak a 75 év előtti hétköznapiaknak a történetét, és feltette a kérdést: *Tanultunk-e a történelemből?* – hiszen a háború nem ad felmentést semmilyen bűnre.

Bánki László, az emlékezés társszervezője a történelmi felelősségről beszélt, nagyon átfogó módon. Mint a Budai vérengzés című dokumentumfilm alkotója, a téma nagyon alapos ismerőjeként emlékeztetett arra, hogy a Maros utcai vérfürdő előtt sok minden történt. Hiszen lezajlott az utóbbi időkben „idegenrendészeti eljárás” címkével elmismásolt kamenyec-podolszkiji kitelepítése, majd tömegsírba döntése 23.600 embernek, 42-ben 3400-3800 civil áldozat újdídei lemészárlása, és 44 májusától 450.000 zsidó villámgyors deportálása a magyar hatóságok lelkes közreműködésével. De még ez sem tekinthető előzmény nélkülinek: a háttérben ott állnak a felbujtók. Prohászka Ottokár püspök, aki magas méltóságát és törvényhozói státusát fel- és kihasználva, hangulatkeltésével, prédikációival előkészítette a zsidótörvényeket. Sajnálatos módon Ravasz László református püspök is részese volt a gyűlö-

Pokorni: nagyapám egyike volt a gyilkosoknak

Ezt olvashatják a betegek a Maros utcai rendelőben

lethullám emelkedésének, a szószékről intézett fulmináns beszédeinek, az első két zsidótörvény megszavazásának hatását nehéz nem észrevenni. (Bár Bánki László nem említette, de a püspök később igyekezett szembefordulni a saját maga által is kreált hullámmal.) *A két egyházi főméltóság által kifejtett propaganda csak szó, de a tanítványok keze már véres* – mondta Bánki. Voltak igaz keresztények is, akik az embermentésben segítettek. Csak két püspök nevét említette, Apor Vilmosét és Márton Áronét. Végül pedig mindenféle gyűlöletkeltésre kiható érvénnyel idézte az evangéliumi mondatot:

(Folytatás a 2. oldalon)

„Ahhoz, hogy fel lehessen szabadítani, a gettót fel is kellett állítani”

(folytatás az 1. oldalról)

csak jogszabályokban, a numerus clausus 1920-as kihirdetésével, hanem szavakban, mondatokban, írásokban, azaz a közbeszédben. Emlékeztetett rá, hogy Magyarországon 1882–83-ban zajlott le az utolsó európai vérvádper, s nem sokkal később meg is alakult a Magyar Antiszemita Párt – talán nem túlzás azt mondani szerinte, hogy ekkor kezdődött a magyarországi zsidóság tragédiája. Ekkor vette kezdetét az az ideológia, amely kijelölte az utat a gettó föllállításához, és tévedés volna azt hinni, hogy a legmagasabb helyen, a budai Várban a gettó kijelölésének tervéről és föllállításáról nem tudtak. Horthy Miklósról utalva a főbbi közölte: ezt a folyamatot ismerték és helyeselték a legmagasabb helyen, s ennek történelmi felelősségét nem lehet lemosni a budai Vár akkori lakójáról.

Frölich Róbert azt mondta: Magyarországon minden zsidó a vézskorszak túlélője a szülei, a nagyszü-

lei vagy önmaga által, s nem lennének itt, ha nincs a Vörös Hadsereg, ha nincsenek a szövetségesek, és nincsen győzelem. A főbbi emlékeztetett rá, hogy ma az országban sokan felhánytorgatják, a zsidók miért emlegetik folyton a vézskorszakot, s nem viszik-e túlzásba a megemlékezést. De föltek a kérdést: lehet-e túlzásba vinni azt, hogy felmenőinket ki akarták irtani, hogy sokan anya és apa nélkül nőttek föl, hogy el akarták tőlünk venni a megszületésünk jogát, és kiradíroztak 600 ezer zsidót egy ország társadalmából? Nem tehetjük meg, hogy nem emlékezünk a halottainkra olyankor, amikor a mártír költő mellé felállítják a nyilas író szobrát, és amikor az antiszemita ikonográfia megjelenik a plakátokon, hiszen nekünk emlékeznünk és emlékeztetnünk kell arra, hogy mindez már megtörtént egyszer, és mi tudjuk, hogy ez az út hová vezet.

A főbbi beszédét azzal zárta, hogy három orosz szó juthat eszünk-

be a gettó hetvenöt évvel ezelőtti felszabadításáról: az egyik a „hle” (kenyér), a másik kettő pedig így hangzik: „Hitler kaput”, azaz Hitlernek vége. De ha arra gondolunk, hogy mi is történt Európa közepén hetvenöt éve, akkor magunkban csöndben tegyük kérdőjelbe a mondatot: a fenevadnak vége? Tényleg meghalt a fenevad?

A beszédek után a megemlékezés a mártírok falánál, a Wesselényi utcában található emléktáblánál folytatódott, ahol gyertyát gyújtottak és emlékköveket helyeztek el a holokauszt 600 ezer magyar áldozata, valamint a gettót felszabadító szovjet hadsereg emlékére és tiszteletére.

Az ünnepségen közreműködött **Ferenczi Eszter** orgonaművész, **Fekete László** és **Rudas Dániel** főkantórok, a Dohány utcai zsinagóga kórusa **Lázár Zsigmond** vezetésével, valamint a Magyar Honvédség 5. Bocskai István Lövészdandár Debreceni Helyőrségi Zenekara **Pál István** vezényletével.

(Fotók: Szentgyörgyi Ákos és Kökényesi Gábor)

Kácsor Zsolt/Mazsihisz

...és megemlékezés a helyszínen

(folytatás az 1. oldalról)

Gyümölcséről ismerszik meg a fa. És láttuk, milyen gyümölcsöt termett a Prohászka- és Ravasz-féle fa...

Frisch György történész, a XII. kerületi gyilkosságok kutatója szabadon beszélt, csupán a nyilasok ítéleteinek másolatát hozta magával. Azt idézte fel, hogy a Maros és Városmajor utcai gyilkosok legnagyobb része nem is volt a nyilaspárt tagja, hanem lumpenek, köztörvényesek – azonban a háború idején elkövetett gyilkosság háborús bűntett, vagyis el nem évülő. A történész emlékeztetett rá, hogy a tettek egyik korai szellemi előkészítője a tiszazslári vérvádper volt. Ezt a mézslást nem egy eszme nevében követték el, az indíték anyagi haszonszerzés volt, a lakások megszerzése. A szellemi előkészítés, a gyűlöletpropaganda vezetett el odáig, hogy a halomra ölt zsidókat nem is tekintették embernek.

Az igen idős **Lambert Zoltán** kanonokot, a városmajori Jézus szíve templom plébánosát láthatóan megviselték az egyháza múltjáról és felelősségéről felsorolt tények, és csupán egy rövid bűnbánó imádsággal fejezte ki együttérzését az áldozatokkal és a leszármazottakkal.

Ifjabb Bibó István művészettörténész hosszabban foglalkozott édesapja munkásságával, illetve az általa írt, a magyar antiszemitizmussal foglalkozó cikkel, amely a keletkezése idején nem kaphatott publicitást, de mindenki figyelmébe ajánlotta Bibó István 1994-ben megjelent könyvét (Zsidókérdés Magyarországon 1944 után).

Kardos Péter főbbi, lapunk főszerkesztője saját 1945-ös élményét mesélte el, amikor a Budán (nagyobb) biztonságba helyezték nagymamát itt találta – a biztonság teljes hiányában... Azóta sem felejt. A nem-felejtéshez még az is társul, hogy itt lakik a budai hegyvidék lábánál, és naponként odamenet-visszajövet elhalad a tragédia helyszíne előtt.

A végére hagytam, pedig még ifj. Bibó előtt kapott szót a kerület polgármestere, **Pokorni Zoltán**. Megszólalása és annak körülményei bejárták a magyar sajtót. Felidézte a 45-ös januárt, és azt, hogy nagyapja, akit ő személyesen nem is ismert, egyike volt a gyilkosoknak, de mivel az ostrom során halálos sebet kapott, nem került be a nyilasok gyilkosságait számonkérő perek anyagába. Rákerült viszont a nagyon-nagyon vitatott Turul-emlékmű névsorára. Amíg beszélt a mai polgármester, elcsuklott a hangja, s talán tíz másodpercnyi, de végtelennek tűnő szünet után folytatta. Pokorni Zoltán természetesen nem felelős a nagypapa tetteiért. De több alkalmat is keresett, és ez az esemény is ilyen volt, hogy megkövesse azokat az utódokat és mai hitsorosaikat, akik a Pokorni József által is vallott és követett ordas eszmék áldozatai lettek.

Az esemény zárásaként a felkért emlékezők felolvasták a Maros utcai kórházban meggyilkoltak neveit, és néhány perces néma imádsággal búcsúztatták el őket.

Bedő J. István

75 éve volt a Maros utcai vérengzés...

(folytatás az 1. oldalról)

A Maros utcai vérengzést azzal a céllal hajtották végre 1945. január 12-én, hogy a „testvéreket” beköltöztessék. Itt egy kórház (a Budai Izraelita Szentegyet Gyógyintézete) működött vöröskeresztes menével (Schutzpass) alatt, de az orvosok menedéket adtak a bujkálóknak is. A nyilasok a házat már 1944-ben többször kinézték maguknak. Egy ízben az orvosokat és a betegeket terelték volna át a Városmajor utca 37.-be, de ezt egy német tiszt megakadályozta, és szétzavarta a csúrhét.

Tetemre hívás. A nyilasok és áldozataik

Fotó: Mafirt

Január 12-én sikerült lerohanniuk az épületet. Az orvosokat, az ápolókat és a betegeket az udvaron lőtték agyon. Tömegsírba temették őket. Őt ápolónót átvittek a Németvölgyi útra, s aki közülük szűznek mondta magát, megbecsületlenülített („gumibottal deflorálták”, olvasható a népbírói ítéletekben). A Maros utcai vérengzésnek – Ék Sándornak, a szovjet csapatokkal hazatérő sajtótisztnek köszönhetően – nagy volt a visszhangja. Ék az exhumálást úgy fényképezte a Mafirt fotóriportereivel (1945 áprilisában), hogy az összefogdosott XII. kerületi nyilasokkal végignézte a holttestek azonosítását. A tömegsírok feltárásáról filmfelvétel és több száz fotó tanúskodik. A megölt áldozatokra ma emléktábla figyelmeztet az épületben. A házban orvosi rendelő működik.

(Népszabadság)

Perel a Mazsihisz

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (Mazsihisz) azt szeretné elérni, hogy az Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség (EMIH) a nevében ne használhassa sem a „Magyar Zsidók Szövetsége”, sem a „Magyar Zsidó Szövetség” toldatot. Ez a névhasználat ugyanis a két szervezet összetévesztését eredményezheti a közvélemény előtt.

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (Mazsihisz) kérelmet nyújtott be a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolato-

kért Felelős Államtitkárságára annak érdekében, hogy a tárca – mint nyilvántartó hatóság – utasítsa el az Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség (EMIH) rövidített nevének „Magyar Zsidók Szövetsége” toldattal való kiegészítését. Ezzel párhuzamosan a Mazsihisz a névvisszavétel jogának megsértése miatt polgári pert kezdeményezett az EMIH ellen a Fővárosi Törvényszéken.

Heisler András, a Mazsihisz elnöke és **dr. Kunos Péter**, a Mazsihisz ügyvezető igazgatója a kérelmet azzal indokolja, hogy az EMIH névki-

egésztése sérti a 2011-es egyházi törvényt és a Polgári Törvénykönyv általános szabályait, mivel a Magyar Zsidók Szövetsége és a Magyar Zsidó Szövetség elnevezés olyan benyomást kelt, mintha az EMIH a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségéhez kapcsolódna. Jogi álláspontjuk szerint a Magyar Zsidók Szövetsége és a Magyar Zsidó Szövetség toldat a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége elnevezéshez olyan nagy mértékben hasonlít, hogy a két szervezetet a közvélemény összetévesztheti.

A tanulás ünnepe

Közel százezer ortodox zsidó örült együtt egy óriási stadionban, mert véget ért – és újra elkezdődött – a talmudtanulás hét éves ciklusa, a „daf jomi”, mert a talmud tanítása végigkísérhet minket az életben, összekötheti Japántól Budapesten át Chiléig minden nap a résztvevőket, és összeköt minket a nagyszüleinkkel éppúgy, mint a dédunokáinkkal.

Január első napján dugig megtelt ortodox zsidókkal a MetLife stadion New Jerseyben. A 90 ezres befogadóképességű helyen azt ünnepelték, hogy újabb hét és fél év telt el, és újra előlrol kezdtek a Babiloni Talmud tanulását, minden nap egy lapot, „dafot” héberül. A daf jomi ezt jelenti: napi talmudlap. Ha ebben a tempóban ballagunk előre, hét év alatt be tudjuk fejezni a szöveget.

Azok a tízezrek vagy százezrek, akik az előző talmudtanulási körben részt vettek, most be is fejezték, a szijum, a talmud részeinek befejezése pedig ünnepléssel jár. A ciklus már újra is kezdődött.

A kezdeményezés – amelynek Meir Shapira rabbi (a szintén a nagy Sapira családból származó magyar író, Spiró György távoli rokona) volt az atyja 1923-ban, közel száz éve – páratlanul népszerű. A jesiva, amelyet a rabbi alapított a lengyelországi zsidóságnak az 1920-as években, és 1930-ban adták át, természetesen ki-

ürült a holokausztot követően, mára azonban a daf jomi újra él. Szigorú figyelmeztetés ez, hogy nem a kőépületek jelentik a zsidó hagyomány

mány igazi erődtítményeit, hanem az ötletek, a szellem, a világot és a nemzedékeket átfogó közös tanulás, a talmud.

Jó reggelt, zsidók! Megjött a Rongyos Gárda!

Kedves zsidók! Önök a Kossuth Rádió Jó reggelt, Magyarország! című műsorában „a sajátos magyar életmód és életforma” jegyében fognak megismerni az ártatlan zsidókat halálra kényszerítő gyilkoló Rongyos Gárdával. Ne fintorogjanak! A szadista gyilkolás végül is a kiemelkedő nemzeti értékek sorába tartozik – a Rongyos Gárdáról szóló hírt legalábbis a kiemelkedő nemzeti értékek felügyeletéért felelős miniszteri biztos jelentette be.

Seres László írásából értesültem róla, hogy a kiemelkedő nemzeti értékek felügyeletéért felelős miniszteri biztos bejelentése szerint *Hiszek egy hazában* címmel a határon túli magyar örökséget, a magyar kultúra évezredek értékeit, külföldi szellemi és anyagi alkotásait bemutató, 200 részes sorozat indul a Kossuth Rádióban. A „sajátos magyar életmód és életforma” jegyében készülő műsorban többek között be fogják mutatni a vajdasági magyar tamburamuzsikát, a drávaszögi kisserzsámos halászatot, Felvidékről a selmeci diák-hagyományokat, az Órvidékről pe-

dig – most figyeljenek a zsidók! – a Rongyos Gárda nevű „önszerveződő fegyveres csoportot”. Ami nem más, mint a *Héjjas-Prónay-féle*, szadista és zsidógyűlölő gyilkosok által vezetett hóhérvölgyi lövöldözőcsapat.

A *Hiszek egy hazában* című sorozat kétperces részekből fog állni, és a Kossuth Rádió *Jó reggelt, Magyarország!* című műsorában, a fél hetes hírek előtt hangzik majd el. Nem fogunk neki örülni, hogy a mi pénzünkből is fenntartott Kossuth Rádió olyan alakokat heroizál, akik annak idején éppen a mi bőrünkön vadásztak, de ha jól értem, nem is azért találták ki ezt a műsort, hogy mi örüljünk.

Az mindenesetre öröndetes, hogy a műsort kora reggel adják. Így az adást a hét óras reggeli istentiszteletre igyekvő zsidók is éppen el tudják kapni a zsinagóga felé menet – és időben tudni fogjuk azt is, hogy *Kohn* biztos azért megy világgá, mert nem tetszik neki se a drávaszögi kisserzsámos halászat, se a felvidéki diák-hagyomány, a vajdasági magyar tamburamuzsikáról már nem is beszélve.

Kácsor Zsolt/Mazsihisz

Patthelyzet a Sorsok Házában: se veled, se nélküled

Az üresen álló emlékközpont még nem az EMIH tulajdona, a beigért 2 milliárd forintot sem Köves Slomó felekezete kezeli. A Mazsihiszt nem lesz könnyű kihagyni.

A Köves Slomó rabbi vezette Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség (EMIH) tulajdonába és működtetésébe kerül a Sorsok Háza – ezt még tavaly szeptemberben jelentette be Gulyás Gergely, a Miniszterelnökséget vezető miniszter. Ehhez képest az átadás-átvétel mindmáig nem történt meg: a Népszava által kikért földhivatali papírok tanúsága szerint a tulajdonosi jogokat az

anyagi és személypolitikai kérdések kapcsán nem lenne sem hiteles, sem előremutató, ha nyilatkozatokat tennénk”.

Információink szerint a Nemzetközi Holokauszt Emlékezési Szövetség (IHRA) egyik képviselője írásban is figyelmeztetett rá, hogy a Sorsok Házából nem maradhat ki a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (Mazsihisz). Köves Slomó kérdésünkre azzal érvelt, hogy a fejlesztés során az EMIH megkereste a témában releváns hazai zsidó szervezeteket és közösségeket, köztük a Mazsihisz azon képviselőit is, akik

ajánlotta figyelmünkbe. A miniszterelnök akkor egyebek mellett arról beszélt, hogy a zsidó felekezetek közötti vitában a kormány nem vesz részt. Magyarországon már működik egy holokauszt dokumentációs központ, ami „jelentős hozzájárulást kap a kormánytól, így emlékeztet ügyében az országnak nincs miért szégyenkeznie”. Ugyanakkor Orbán szerint a kormány akar még egy emlékműzeumot, ha „nincsen béke a Sorsok Háza kapcsán, akkor kivárjuk, amíg ezek a viták nyugvópontonra jutnak.”

Amúgy a kormányfő által hivatkozott Páva utcai emlékközpont alaptámogatása megrekedt 220 millió forintnál, tudásunk szerint az összeg évek óta nem változik. Összehasonlításképp: a Hír TV közérdekű adatigénylés nyomán 2017-ben számolt be arról, hogy az üres Sorsok Háza állagmegóvása 82 millióba kerül évente, és ebben az ingatlan őrzésének költségei nincsenek is benne.

Czene Gábor/Népszava

Sorsok Háza

állam képviselőjében ma is a Magyar Nemzeti Vagyongazdálkodási Zrt. (MNV) gyakorolja.

A magyarázatra a Sorsok Házáról szóló 2018-as kormányhatározatban találtunk rá. Ennek egyik eldugott mondatából derült ki, hogy az EMIH csak a kiállítás elkészülte után veheti tulajdonba az ingatlant. Márpedig erre még jócskán várni kell.

Bár a holokauszt áldozatainak emlékére létesítendő új múzeum és oktatási központ építése évekkel ezelőtt befejeződött a Józsefvárosban, az emlékezetpolitikai viták miatt azóta is üresen áll a 7,5 milliárd forintból kialakított ingatlan komplexum. A tavalyi kormányhatározatban rögzített dátum szerint a Sorsok Házának 2019 végéig meg kellett volna kezdenie működését (eredetileg 2014-ről volt szó), ám ebből még 2020-ban sem lesz semmi.

Reményeink szerint a tervezés 2020 első félévében befejeződik, és a múzeum 2021-ben megnyílna – nyilatkozta lapunknak Köves Slomó. Az EMIH által összeállított múzeumfejlesztési, történelmi és oktatási szakemberekből álló csapat az elmúlt több mint egy évben „teljes autonómiát élvezve” dolgozik a Sorsok Háza állandó kiállításának tartalmi fejlesztésén. Ehhez – jegyezte meg a rabbi – minden szükséges segítséget megkapnak a kormányhatározatban megjelölt Miniszterelnökségtől, a Kiemelt Kormányzati Beruházások Központjától és az MNV-től.

A kormányhatározat arról is rendelkezett, hogy a költségvetés összesen kétmilliárd forintot biztosít a kiállítási koncepció megvalósításához és kivitelezéséhez. Kérdésünkre, hogy az EMIH megkapta-e már a pénzt, Köves Slomó közölte: a kormányhatározat értelmében „a fejlesztés fázisában a fejlesztéshez szükséges anyagi forrásokat az MNV, és nem az EMIH kezeli”.

Köves Slomó korábban többször is kinyilvánította, hogy Schmidt Mária, a Terror Háza Múzeum főigazgatója – szemben a kormányhatározattal és Gulyás Gergely állításával – nem vesz részt a Sorsok Háza koncepciójának kidolgozásában. Lapunk úgy értesült, hogy Schmidt Mária erősen zokon vette a mellőzéséről szóló kijelentéseket. Megkeresésünkre a főigazgató nem reagált, a rabbi pedig kitérő választ adott: „az EMIH mandátuma a tartalmi fejlesztésre, majd pedig a múzeum működtetésére és fenntartására szól, így

nem tanúsítottak „ab start elutasítást a projekt, illetve az EMIH irányába”. Több szervezettel jelenleg is aktív együttműködés folyik. A holokauszt méltó emlékének ügye közös feladatunk, így mindenkit, a Mazsihisz jelenleg elutasító egyes vezetőit is az inkluzív (ebben az értelemben: a sokszínűséget elfogadó) együttműködésre biztatunk – konstataulta Köves Slomó.

Megjegyzendő, hogy a kormány és az EMIH számára kifejezetten jól jött volna, ha a konfliktusokat is felvállaló Heisler Andrást tavasszal nem választják újra a Mazsihisz elnökévé. Csakhogy megválasztották, méghozzá nagy többséggel. Heisler András nyáron találkozott Gulyás Gergellyel, és magával vitt egy javaslatot, amely szerinte alkalmas rá, hogy feloldja a Sorsok Háza körül kialakult patthelyzetet. Bár ennek tartalmáról Heisler nem árult el részleteket, különösebb fantázia nélkül kitalálható, hogy a Mazsihisznek is szerepet szán az emlékközpont kialakításában. Ezt Heisler András megerősítette lapunknak. A hazai és nemzetközi szakértői vélemények – állapította meg – megegyeznek abban, hogy „a Mazsihisz, a legnagyobb magyarországi legitim zsidó szervezet nem maradhat ki a Sorsok Házából”. Csak éppen Gulyás Gergelytől eddig semmiféle reakció nem érkezett a javaslatra, pedig a találkozó óta több mint négy hónap telt el. Ráadásul a Mazsihisz és az EMIH között sincs tárgyalás a Sorsok Háza koncepciójáról.

Kormányzati berkekből már az előző törvényhozási ciklusban lehetett olyan szkeptikus hangok hallani, hogy le kellene állítani az egész projektet, és más funkciót találni az ingatlanoknak. A Mazsihisz elnöke elmondta, mivel a Sorsok Háza a kormány projektje, ez a kérdés a kabinet kompetenciájába tartozik. Ugyanakkor hozzátette: a Mazsihisz abban érdekelt, hogy egy hiteles, nemzetközileg elismert intézmény jöjjön létre a Józsefvárosi pályaudvar helyén.

Kivár a kormány

Kérdéseinket elküldtük Gulyás Gergelynek is. A Miniszterelnökség nem halmozta el konkrétumokkal lapunkat, helyette – jelenleg is érvényes álláspontként – Orbán Viktor 2018. október 1-én mondott parlamenti nyilatkozatát

Fotó: Molnár Ádám/Népszava

Őrizz és emlékezz!

Páratlan kiállítás nyílt Siófokon a Kálmán Imre Emlékházban. A zalaegerszegi hitközség által átadott gobelinek, zsidó, izraeli témájú bélyegek, ketubák és újévi üdvözlőlapok láthatók március 21-ig.

Az anyag nagy részét a gobelinek képei alkotják, melyeket Siklósi Judit készített. Édesanyja, nagymamája tanította varrni, és édesapjától, több nagyáruházzal kirakatrendezőjétől örökölte esztétikai érzékét.

A fővárosból 1971-ben költözött le férjével Zala megyébe, 1976-tól Zalaegerszegezen élnek.

A 2004-es első gobelin a 100 éves zalaegerszegi zsinagóga emlékét idézi. Ettől az évtől kezdve közel 50-60 alkotást készített, általában 40x50-es méretben. A legnagyobb a 135x165 cm-es Jelképek, amely 500 ezer öltéssel, 1700 munkaóra alatt jött létre.

Első kiállítása 2008-ban a hévízi múzeumban volt látható, azóta 18 alkalommal csodálhatták meg műveit.

2016-ban unokája, Szabó

Nóra a nagymama nyomdokaiba lépett a mosolygós Dávid-csillag varrásával, amit ezen a kiállításon is megtekinthetnek. Ez a példa is mutatja, milyen fontos a tudás átadása, az emlékezésre való nevelés és a figyelem felhívása.

Amerre járnak férjével, Vilmossal, lefényképezik az ország zsinagógáit (Gyöngyös, Pécs, Győr stb.), és Judit a fotók alapján készíti el a gobelineket, saját rajz alapján. Zömmel fekete, szürke képet láthatnak, mivel a legtöbb templom már csak lerombolt, lebontott emlék, ezért kultúrmisszióknak számít Judit tevékenysége.

Férjével a színházművészetet is támogatják, több ízben nyerték el a város, illetve a színház Mecénás díját. Példájuk a családban hagyománnyá vált: fiuk, Siklósi Péter Natanjáról támogatja Az év színésze díj – melyet a közönség szavaz meg – átadását.

Szentágotai Attila újságíró

Hogyan lett kóser a Coca-Cola?

A világ egyik legnépszerűbb italát 1886 óta forgalmazzák, kóser-sági pecsétet azonban csak 1935-ban kapott. A történet azonban nem ilyen egyszerű, elég sok fejtevést okozott a Coca-Cola vegyészének, hogyan helyettesítsék a treffi összetevőket kóserrel.

Tobias Geffen ortodox rabbi 1910-től 1970-ig, 99 éves korában bekövetkezett haláláig felelt az Atlantában található Shearith Israel közösség kóser-sági kérdéseiről. Geffen a Litvániában található Kovno (ma Kaunas) városában látta meg a napvilágot 1870-ben, majd 1907-ben Óhióba emigrált. Hét évvel később a fent említett atlantai közösség dájánja lett.

jobban őrzött üzleti titka. Mindössze néhány ember ismeri az összetevőket és ezek arányait.

Miután a rabbi érdeklődött a cégnél, a Coca-Cola döntést hozott arról, hogy átadja neki a titkos összetételben szereplő elemek felsorolását, ha megígéri, hogy titokban tartja. Geffen elfogadta a feltételeket. A társaság nem mondta el neki az egyes összetevők pontos arányát, mindössze azt árulták el neki, hogy miket tartalmaz az ital.

Az összetevők listáján a rabbi talált egy nem kóser elemet: a marhafaggyúból készült glicerint. Megkérdezte a Coca-Cola vegyészét, hogy az összetevők hány százalékát teszi ki ez az anyag, és megtudta, hogy

előállítja. Amikor megállapodtak abban, hogy ezt az új összetevőt használják, Geffen megadta a Coca-Cola hecsherét.

És peszáchkor?

Geffennél hamarosan egy másik probléma is felmerült a kóla kóser-ságával kapcsolatban. Az üdítő ugyanis tartalmazott egy bizonyos alkoholt, mely gabonából készül, így nem lehet kóser peszáchkor (homecnek számít). A cég vegyészei ezen a problémán is túl akartak jutni. Kísérleteztek, és megállapították, hogy a peszáchra szezon alatt a répacukorból vagy nádcukorból előállított édesítőszer helyettesíthetik a gabonalapúakat anélkül, hogy megváltoztatnák az ital ízét.

Megállapodtak, hogy évente néhány héttel az ünnep előtt elkezdik a peszáchra is kóser alapanyagokból készülő kóla gyártását.

Geffen őszintén örült, hogy elvégezte ezt a munkát az amerikai zsidóság és a Coca-Cola Company számára. Az Amerikai Zsidó Történelmi Társaság levéltárában megtalálható az általa írt rabbinikus válasz, amely a következőket tartalmazza: „Mivel a Coca-Cola-t már elfogadta az ország és Kanada közönsége, és mivel a zsidók túlnyomó többségének leküzdhetetlen problémájává vált, hogy tartózkodjon ezen ital fogyasztásától, komolyan megpróbáltam megtalálni a megoldást. Az Ö. való segítségével sikerült feltárnom egy olyan gyakorlati megoldást, amelyben a Coca-Cola összetevőivel kapcsolatban nem lehet semmi kétség.”

Geffen rabbinak köszönhető tehát, hogy manapság is megtalálható az év 365 napján a Coca-Cola összes terméke zsidó családok otthonában is. (Felhasznált forrás: <https://www.myjewishlearning.com/article/kosher-coca-cola/>)

Miklós Dóri

Mivel az első világháború előtt főként Lengyelországból, Litvániából, Oroszországból, Ukrajnából az Egyesült Államokba vándorolt kelet-európai zsidók milliói arra törekedtek, hogy igazi amerikaiak legyenek, szerették volna a helyi étkezési szokásokat is átvenni.

Geffen rabbitól, aki Atlantában élt, ahol a Coca-Cola székhelye volt már akkor is, számos vallási vezető kérdezte meg az ország különböző pontjáról, hogy háláchikus szempontból kóser-e az ital. Mivel nem ismerte a kóla összetevőit, felkereste a gyárat, hogy adják oda neki a részletes listát. Nem tudta, hogy a Coca-Cola receptje féltve őrzött üzleti titok – talán az amerikai történelem egyik leg-

kevesebb mint 1/60-ot. (A kóser-sági törvények alapján ha egy kóser ételbe nem kóser elem kerül véletlenül, és az kevesebb az összmenyisége 1/60-ad részénél, akkor nem válik trefflivé az adott étel/ital.) Geffen tájékoztatta a Coca-Cola Companyt, hogy mivel ez a glicerint szándékosan, nem véletlenszerűen hozzáadott összetevőként szerepel a listán, a vallásos zsidók nem fogják fogyasztani azt. A kóla ilyen formátumban nem felelt meg a rabbi elvárásainak, magyarul nem volt kóser.

Ezután a cég laboratóriumaiban a kutatók elkezdtek dolgozni a faggyúalapú glicerint helyettesítésén, és rájöttek, hogy a Procter and Gamble cég gyapotmag- és kókuszolajból is

Chanukkázás 2019/5780 (2)

Kőszeg

Chanukka jelentése – A zsidók körében miért ünnep a chanukka? – Chanukkai szokások címmel tartottak előadást a hitközség Munkácsy Mihály utca 11. szám alatt lévő közösségi helyiségében, a Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány támogatásával. A rendezvény részeként a kile tagjai, valamint az érdeklődők jelenlétében gyújtották meg a hatodik gyertyát. Záróakkordként fánkkal és teával kínálta meg a vendégeket a vezetőség.

Mezei Péter elnök

Zalaegerszeg

A hitközség immár negyedik alkalommal látta vendégül a város polgá-

Az önkormányzat nevében **Bali Zoltán** alpolgármester a nyolc napig égő olajhoz kapcsolódó történelmi eseményeket idézte fel.

Radnóti Zoltán főrabbi, a Mazsihisz Rabbitestületének elnöke arról beszélt, hogy a csodákat hirdetni kell. Az ünnep fő üzenete 2019-ben az, hogy ha nincs a zsidó nép, akkor a kereszténység sem létezik. Az imák elmondása felszabadító élmény. Higgyünk abban, hogy a gyertyalángot bárki felfújhatja az otthonában akár fizikálisan, akár szimbolikusán. A chanukka nemcsak egy zsidó ünnep, hanem minden monoteista vallás jelképe is. Ha túrnek tovább Modiin városában, vagy ha Júda Makkabi függetlenségért vívott küzdelme elbukik, akkor ma nincs Izrael, nincs zsidóság, nincs Jézus.

mi táplálékról gondoskodtunk. A műsor hatása alatt álló vendégeket az ünnep elmaradhatatlan kelléke, a közel ezer darab finom fánk várta a karzaton felállított asztalokon.

Virágh Judit

Győr

Az Öt Templom Fesztivál keretében a nyolcadik napon az idén is fellobbantak a chanukka fényei a zsinagógában, amely – büszkén mondhatjuk – ezúttal is teljesen megtelt. Több mint háromszázötvenen regisztráltak és vettek részt az ünnepi estén.

A gyertyákat a társegyházak vezetői gyújtották meg: **Várszegi Asztrik** bencés szerzetes, nyugalmazott pannonhalmi főapát, **Lukács Zoltán** katolikus kanonok, **Csorba János** evangélikus lelkész, **Tasi Tamás** görögkatolikus parókus, **Strifler Zoltánné**, a református egyházközség képviselője, **Kálmán Imre**, a győri egyházmegye püspöki irodájának igazgatója, **Tóth Géza**, a Hit Gyülekezetének lelkésze, **Dési Csaba András** önkormányzati képviselő és **Fekete Mátyás**, a Nyugat-dunántúli Magyar–Izraeli Baráti Társaság Egyesület elnöke.

Nagyon örültünk, hogy a dunaszerdahelyi és a mosonmagyaróvári hitközség tagjai is eljöttek.

Az ünnepi áldást és a beszédet **Totha Péter Joel** főrabbi és **Dévényi Dávid** előimádkozó és kántor adta elő. Ezt követően az Aborder Klezmer Band adott koncertet, majd a hagyományos közös fánkevéssel és a gyerekek megajándékozásával zárult az este.

Mindenkinek köszönjük a részvételt.

Győri Zsidó Hitközség

Győr

rait chanukka alkalmából. Telt ház volt. A színpadon a menóra szép csendesen várta, hogy a szolgálgyertya segítségével a fények fellobbanjanak.

A jelen pillanatban Városi Hangverseny- és Kiállítóteremként működő 116 éves egykori gyülekezés házáat pillantok alatt vidám zenésztöltötte be. A rendezvény előtt próbált a Sabbathsong Klezmer Band. A nézők csillogó szemekkel figyelték a zenészeket.

Az 5780. évben a nyolc gyertyát a felnőttek és a gyerekek közösen gyújtották meg, **Radnóti Zoltán** főrabbi imájának kíséretében.

Ezt követően **Siklósi Vilmos** elnök köszöntötte a vendégeket. Szólt a szeretet és a békesség fontosságáról, és arról is, hogy a chanukka ebben az évben körülöleli a karácsonyt. Végezetül egy kis házi feladatot adott a jelenlévőknek.

Akkor ma a világban valami más vallás van a monoteista helyett. Azokból a lelki utakból, amelyeket bejárunk az életünkben, épülünk kell, megértéssel, szeretettel. Tiszteletben tartva a másik hitét.

A rendezvény második felében a már említett Sabbathsong Klezmer Band szórakoztatta a közönséget. **Masa Tamás**, a zenekar vezetője nemcsak hangszereken játszott és énekelt, hanem ő volt a konferanszié is. Csodálatos utazás volt. Az együttes tagjai elrepítettek bennünket a zene és a dalok világába. A hangulatot fokozta, hogy a közönség velük együtt énekelt. Befejezésként tánagra szólították fel a nagyjérdeműt. A többszöri vastaps is bizonyította, hogy kiváló előadóművészeket ismerhetünk meg chanukka utolsó napján.

Természetesen jó házigazdaként nem csak a szórakozásról és a szelle-

Pécs

A hitközség székházának nagytermében sok kiletag, vendég jelent meg, amikor a közös imádság, az ünnep tartalmára való emlékezés után **Heindl Péter** előimádkozó meggyújtotta az első gyertyát. Az ezt követő jó hangulatot a Daniel Klezmer Band műsora biztosította.

A közösség egykori főrabbi, Schweitzer József emlékére díjat alapított, melyet évente az a hittestvér kaphat meg, aki a hitéletben, a közéletben példamutató tevékenységet fejtett ki. A hitközség tagjainak javaslatait figyelembe véve, a 2019. esztendőben az elismerést **dr. Ungár Szusza** előjárósági tag vehette át **Goldmann Tamás** elnöktől a chanukkai rendezvény alkalmából.

M. E.

Zalaegerszeg

ZSIDÓ VILÁGHÍRADÓ

Argentína

A közelmúltban az ország északi részén fekvő San Miguel de Tucumán városban, Tucumán tartomány székhelyén egy új, háromszintes zsinagógát adtak át, amely oktatási célokat is szolgál. Az ünnepségen megjelent **David Lau**, Izrael askenázi főrabbi, **Jorge Knoblovitz**, az argentin zsidó ernyő-

Argentína. Bevonulás előtt

szervezet, a DAIA igazgatója, **Juan Manzur** tartományi kormányzó, a helyi közösség képviselői, az adományozók és mások. A főrabbi a *tolerancia és a sokszínűség elfogadása példájának* nevezte az eseményt. **David Levy**, a közösség rabbija méltatta a támogatókat, akiknek hozzájárulása lehetővé tette a zsinagóga megépítését. Az új templom jelentőségét növeli, hogy az elmúlt ötven évben a fővároson, Buenos Airesen kívül alig létesült zsinagóga Argentínában. Az ünnepség gálaműsorral zárult, amelyen a résztvevők chászid zenére táncoltak.

Lengyelország

Az auschwitzi koncentrációs tábor területén létesített múzeumot 2019-ben 2,32 millió látogató kereste fel, ami az előző évhez képest 170.000 fős növekedést jelent. Közöttük 396.000 lengyel, 200.000 angol, 120.000 amerikai, 104.000 olasz, 73.000 német és sokan mások. Izraelből 59.000-en keresték fel auschwitzi emlékhelyet. A múzeumot 1946-ban alapították, de

Lengyelország. A krematórium maradványa Auschwitzban

hivatalosan csak 1947-ben nyitották meg. A láger Lengyelország német megszállása után, 1940-ben hozták létre az Oszták–Magyar Monarchia idején épült kaszárnnyakban. A bővítés után az Auschwitz I. és az Auschwitz II.-Birkenau összterülete 191 hektárra növekedett. A legnagyobb zsidó temetőben a nácik által megölt mintegy 1,1 millió személy, köztük 960.000 hittestvérünk földi maradványai nyugszanak.

Egyesült Államok

A JCA zsidó hírportál hosszabb írásban foglalkozott a latin-amerikai országokból származó és Miami-ban letelepedett zsidókkal. Az első hullám Kubából, Fidel Castro 1959-ben történt hatalomra jutása után érkezett. Később sokan jöttek Venezuelából, Kolumbiából, Argentínából és máshonnan. Az egyik legnagyobb csoportot a venezuelaiak alkotják. A súlyos gazdasági és politikai válság miatt az elmúlt huszonöt évben a zsidók száma

Egyesült Államok. Ariel Yeshurun rabbi a Skylake zsinagóga területének bővítését mutatja

25.000-ről 5000-re csökkent a dél-amerikai országban. A Miami-ban működő Zsidó Községi Központ tagjainak a 80 százalékát latin-amerikai eredetű, és 40 százalékát venezuelai. Új közösségek is alakultak. Hat éve létesült a Skylake zsinagóga, melyet a Curaçából érkezett **Ariel Yeshurun** rabbi irányít. Hat év alatt 250-ről 700-ra növekedett a hívek száma, akiknek 90 százaléka bevándorló, többségében venezuelai. Askenázi és szefárd szertartás is van a templomban. A zsidók többsége tranzitnak tekinti a számukra túlságosan drága Miami-t, ahonnan Izraelbe, Spanyolországba, Panamába és más országokba távoznak.

Kovács

IZRAELI SZÍNES

Világ Mikulásai, egyesüljete!

Izraelben négy napos Mikulás-világtalálkozót tartottak 55 Mikulás-jelmezes vendég jeruzsálemi felvonulásával.

A rendezvény első napján az Amerikából és Európából érkezett télapók és télányók motoros kisvasúttal Jeruzsálem Jaffa-kapujához érkeztek, ahol karácsonyi dalokat énekeltek és fényképezkedtek az odasereglett gyerekekkel.

Ezután a Jeruzsálem óvárosában lévő Santa-házhoz vonultak, amely egész évben várja karácsonyi kellékekkel és karácsonyfával a Szentföldre érkező turistákat és zarándokokat. Onnan „csilingelő menetben” az óváros Új kapuján átsétáltak a jeruzsálemi Notre-Dame-templomhoz, majd a Dávid-torony-nál fejezték be felvonulásukat.

A következő napokban ellátogattak egyebek között a Jordán-folyón Jézus megkeresztelésének helyszínéhez, végigzarándokolták a Kinneret, másik nevén a Genezáreti-tó körüli templomokat, felvonultak Názáretben, elutaztak a Holt-tengerhez, majd Betlehembe, Jézus szülőhelyére is.

Az ötlet gazdája a keresztény **Issa Kassissie**, Jeruzsálem „hivatalos és szakértett” Mikulása volt, aki egész évben díjmentesen fogadja az óváros keresztény negyedében található 700 éves családi otthonában a vendégeket, miután néhány éve Santa Klaus-házzá alakította az épület egyik részét.

Az ötlet az volt, hogy a karácsonyi szezon végeztével ráfér a Mikulásokra is a pihenés, és Izrael megtekintésével egyrészt kikapcsolódnak, másrészt a Szentföldön közelebb kerülhetnek karácsony ünnepéhez, Jézus születésének és tanításának helyén jobban megérthetik magát az ünnepet is.

Az Izraelbe látogató Mikulások mindannyian az egyesült államokbeli Michiganban működő, Charles W. Howard nevét viselő télapóképző iskola korábbi növendékei, ugyanis a jeruzsálemi Mikulás is ott képezte magát tovább, és meghívta egykori iskolatársait. A vendégek túlnyomó többsége Amerikából érkezett, de volt köztük egy norvég, két német és két román Mikulás is.

A nemzetközi télapó- és télányó-találkozó résztvevői maguk fizették az utazási és szállásköltségeket, de a programokat az izraeli turisztikai minisztérium szervezte és finanszírozta. (MTI)

Izraeli földgázzal is fűthet majd Európa

Benjámín Netanjahu izraeli miniszterelnök, Kiriákosz Micotakisz görög miniszterelnök és Nikosz Anasztasziasz ciprusi elnök aláírta az Izrael partjainál kitermelt földgázt Európába szállító EastMed tenger alatti vezeték megépítéséről szóló megállapodást Athénban – jelentette az izraeli média. Az új hálózat kiépítése alternatívát jelenthet az orosz földgázzal s kihívást a Török Áramlat nevű orosz–török gázvezetékkel szemben.

Az ezerkilencszáz kilométer hosz-

szú, tenger alatti gázvezeték előbb Izrael földközi-tengeri partvidékétől Ciprusra, majd onnan Krétára, végül Görögország európai partjához vezet el a földgázt. A tervek szerint később egy másik vezeték is épül majd, amely Olaszország partjaihoz szállítja el az Izraelnél néhány éve felfedezett energiahordozót.

A közel hatmilliárd dolláros (ezer-nyolcszáz milliárd forint) gigaberuházás az európai földgázigény tíz százalékát lesz képes kielégíteni. A vezetéken évente 9-12 milliárd köbméter földgáz érkezik a kontinensre

a Földközi-tenger délkeleti partjaitól. A gázvezetéseket először a Ciprusig tartó 170 kilométeres szakaszon fektetik le, majd öt éven belül elkészülnek a további szakaszok Görögország és Olaszország felé.

Benjámín Netanjahu, az izraeli átmeneti kormány miniszterelnöke Athénban az ünnepélyes aláírás előtt megbeszéléseket folytatott előbb Kiriákosz Micotakisz görög kormányfővel, majd később Nikosz Anasztasziasz ciprusi elnökkel is. Az ezt követő háromoldalú találkozón írták alá a megállapodást a tenger alatti csővezetékéről.

A Globes című izraeli gazdasági újság korábbi írása szerint az EastMed „Achilles-sarkát” az orosz földgáznál sokkal magasabb kitermelési költsége, a tenger alatti szállítás nehézségei, valamint a görög és ciprusi tengerfenék vulkanikus mozgásai jelenthetik. Ugyanakkor az új gázhálózat kiépítése alternatívát jelenthet majd Európa számára az orosz földgázzal szemben, és egyben kihívást jelent a Török Áramlat nevű orosz–török gázvezeték számára is. Ezért a tervek feszültséget okoztak Törökország és Ciprus között, és vita kezdődött a tenger alatti földgáz-kincs birtoklásának jogáról Izrael és Libanon, valamint Törökország és Ciprus között.

Netanjahu Görögországba utazása előtt azt nyilatkozta, hogy a három ország különösen fontos szövetséget alapozott meg, amely növeli a térség stabilitását és Izrael energiaexportáló nagyhatalommá teszi. Netanjahu görögországi látogatása előtt Izrael athéni nagykövete felhívta a kormányfő figyelmét a diplomáciai szolgálatok hónapok óta húzódo gazdasági válságára, hogy megfelelő költségvetési források nélkül kell dolgozniuk, és megkérte a miniszterelnököt a helyzet rendezésére.

Izrael néhány éve több mint 900 milliárd köbméter, több földgázmezőn elhelyezkedő gázkincset fedezett fel földközi-tengeri partjainál, és a kutatások újabb 2200 milliárd köbméter meglétét feltételezik. (MTI)

Ultraortodoxok tüntettek a szombati tömegközlekedés ellen

Zsinórban negyedik alkalommal vehették igénybe a polgárok a tel-avivi önkormányzat indította szombati – egyelőre ingyenes – tömegközlekedést.

A programhoz Gus Dán régió számos más önkormányzata is csatlakozott, köztük Rámát Hásáron, Givatájim és Kirját Ono.

A buszok útvonalai elkerülik a főleg ultraortodox lakosú közösségeket.

A szolgáltatás eddig hatalmas sikernek örvend, hétvégenként mintegy 10.000 utassal számolva.

De természetesen nem mindenkinek nyerte el a tetszését: több tucat ultraortodox tüntetett a vallásos Bnéi Brákbán a sabbati buszok ellen. Megpróbálták eltorlaszolni a Rámát Gán és Petách Tikvá városokat összekötő utat, és néhányuk összetűzésbe került a rendőrséggel is. Tizenhat tüntetőt tartóztattak le a köznyugalom megzavarásért és hatósági személy elleni erőszakért pénteken és szombaton.

A 12-es csatorna szerint a Bnéi Brák környékén megjelent plakátok tüntetésre sűrgették a lakosokat.

A sabbati tömegközlekedés és a kisboltok nyitvatartásának kérdése hosszú ideje megosztja az ország vallásos és világi lakosságát. A tömegközlekedés szombaton többnyire szünetel, illetve a törvény tiltja a

vállalkozások számára, hogy a zsidó pihenőnap alatt kinyissanak, kivéve a szórakozóhelyeket, éttermeket, valamint az olyan alapvető szolgáltatásokat nyújtó boltokat, mint a gyógyszerárak, illetve az olyan munkálatokat, amelyeket máskor nem lehet elvégezni.

ujkelet.live

Különös szilveszter

A Kan közszolgálati csatorna riportja szerint a Palesztinai Felszabadítási Szervezet (PFSZ) hatalmas zászlója – rajta Jasszer Arafat és Mahmúd Abbász képével – jelent meg újév reggelén Jeruzsálem óvárosának falán, a Damaszkusz-kapu közelében.

„Jeruzsálemben egyetlen szuverenitás van, és az az izraeli. Nem hagyom egyetlen szervezetnek sem, hogy megvesse a lábát a városban” – írta a főváros polgármestere, **Mose Lion** Twitteren, hozzátéve, hogy a lobogót eltávolították.

A zászló valószínűleg a Fatah párt létrehozásának 55. évfordulója miatt került ki, amelyet Arafat alapított, és most a Palesztin Hatóság elnöke, Mahmúd Abbász vezeti.

A felvonulások és ünnepségek előző nap kezdődtek Rámalláiban. Több tucat maszkos férfi vezette a menetet a városon keresztül, a levegőbe lövöldözve. Néhányan közülük (véltetőleg) hamis robbanómellényeket viseltek, a szervezet izraeliek ellen elkövetett terrortámadásaira emlékeztetve.

Betlehemben Dalal Mugrabi palesztin terrorista képével vonult az ünneplő tömeg. Mugrabi vezetésével 1978-ban terroristák elraboltak egy távolsági buszjáratot. A mézárásban 38 izraeli civil, köztük 13 gyerek halt meg.

ujkelet.live

Új szállodákkal és légi járatokkal köszönti 2020-at Izrael

Az izraeli turizmus jelentős fejlődés elé tekint 2020-ban: friss turisztikai programokat szerveznek, több szálloda nyílik, és növekszik a légi járatok számát.

Jeruzsálemben kemping létesült, gazdag infrastruktúrával, pazar kilátással az óvárosra. Új utak, pihenőhelyek, mosdók, különféle rekreációs létesítmények és piknikasztalok állnak a turisták rendelkezésére.

Fontos újdonság a Jeruzsálem és Tel-Aviv közötti ingyenes szombati buszjárat, eddig ugyanis ezen a napon nem volt tömegközlekedés.

A Nobu Tel-Aviv Hotel várhatóan már idén fogad vendégeket a központi fekvésű Rothschild sugárúton. A szálloda az ikonikus Nobu éttermen kívül 38 szobával, nagy kerttel, fitnessközponttal, medencével és tetőterasszal hirdeti magát.

Sorra nyílnak a szállodák

Tel-Avivban a Mandarin Oriental 2023-ban nyit szállodát, 225 szobával, ezen belül 44 lakosztállyal. Öt étterem, bár, kültéri és beltéri medencék, fitnessközpont, valamint gyógyfürdő is várja majd itt a vendégeket. Az új szálloda egy látványos vízparti ingatlanon épül fel, a város bevásárlóközpontjainak és éjszakai életének közelében.

A Meininger csoport 2024-ben hostel stílusú szállodájával lép be az izraeli piacra, 210 szobával, bennük emeletes ágyakkal.

A Mizpe Hayamim Hotel újbóli megnyitását Galileában az Isrotel-

lánc részeként 2020 januárjára tervezték. Szinte teljes felújítást hajtanak végre, beleértve a szobákat, a lakosztályokat és a világhírű gyógyfürdőt. Az utazók különösen szeretik az itteni kiváló konyhát, amelyet a hotel saját biogazdaságai látnak el friss zöldséggel és gyümölccsel.

Szintén idén lesz a premierje az Isrotel 163 szobás Kedma szálloda-

jának Sdé Bokerben. Az üzemeltetők szándéka szerint oázist kínálnak a családoknak, akik innen kiindulva fedezhetik fel az izgalmas Negev sivatagot.

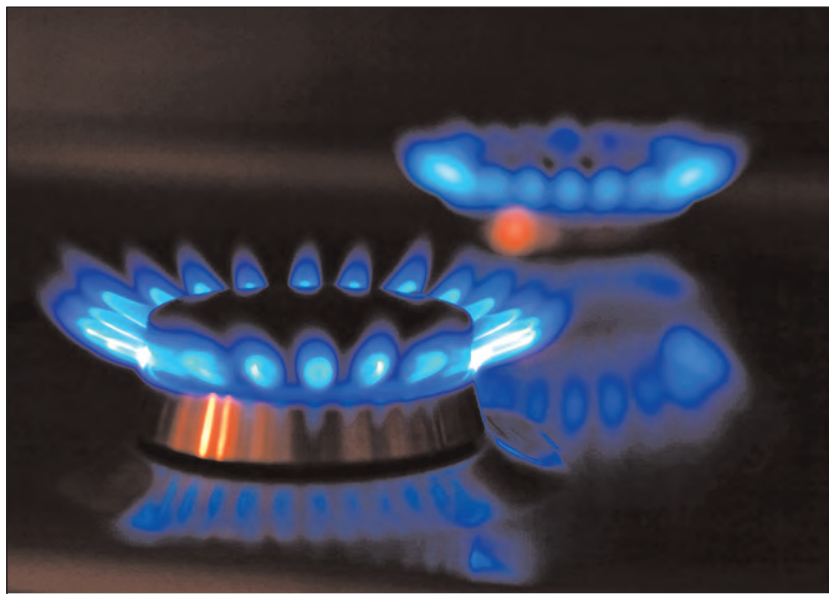
Az easyHotel, az easyJet márkája bejelentette, hogy 2022-ig három szállodát nyit Tel-Avivban, összesen 667 szobával.

Új járatok indulnak

Májustól a Delta Airlines már naponta kétszer repül a New York-i JFK és Tel-Aviv között. 2020-ban az El Al a torontói járatokat heti háromszori, illetve heti ötszöri gyakoriságra növeli.

Ezenfelül az Air Canada már heti hat járatra bővítette járatainak számát Torontóból, jelezve a kanadai piac élénk érdeklődését.

Elek Lenke/turizmus.com

31 évesen szerepelt először az ötkarikás játékokon a legeredményesebb magyar női olimpikon

A közelmúltban lett 99 éves Keleti Ágnes ötszörös olimpiai bajnok tornásznő, a Nemzet Sportolója, Magyarország legtöbb olimpiai érémmelel rendelkező női sportolója, minden idők legeredményesebb magyar tornásznője.

Klein Ágnes néven született 1921. január 9-én Budapesten, a család később Keletire magyarosított. 1937-től 1938-ig a budapesti Vívó és Atlétikai Clubban, 1938-tól a Nemzeti Torna Egyletben sportolt.

1939-ben lett a válogatott tagja, első magyar bajnokságát 1940-ben nyerte, de zsidó származása miatt még abban az évben eltiltották mindennemű sporttevékenységtől.

Az 1944. március 19-i német megszállás utáni időszakot – papírokat vásárolva magának, Juhász Piroskaként – Szalkszentmártonban sikerült átvészelnie, ahol futással tartotta fenn állóképességét.

Édesapja és több családtagja az auschwitz koncentrációs táborban halt meg, édesanyját és testvérét a svéd diplomata, Raoul Wallenberg mentette ki Budapestről.

A második világháború után a Budapesti Postás, 1950-től a TF DISZ, illetve TF Haladás versenyzője volt, 1954 és 1956 között a Budapesti Dózsa színeiben szerepelt.

Közben elvégezte a Testnevelési Főiskolát, amelynek tanára lett. 1947 és 1956 között különböző szereken 46-szoros magyar bajnok, ebből tízszeres egyéni összetett magyar bajnok – ezzel kivívta az örökös bajnok címet –, hétszeres csapatbajnok.

Nála többször senki nem nyert tornászbajnokságot Magyarországon. 1949-ben a főiskolai világbajnokságon négy arany-, valamint egy-egy ezüst- és bronzérmet szerzett.

Az 1954-es római világbajnokságon felemás korláton és a kéziszercsapattal is győzött, emellett még egy ezüst- és egy bronzérmet is gyűjtött.

Első olimpiájára 1948-ban jutott ki, de a londoni játékokon végül mégsem szerepelhetett, mert balszerencsés módon az utolsó edzések egyikén bokaszalag-szakadást szenvedett.

Négy évvel később, a helsinki olimpiai játékokon már megmutathatta, mire képes. Ekkor már harmadik helyezett volt – a legtöbb tornász ennyi idősen már régen befejezte pályafutását.

Helsinkiben műszabadgyakorlatával (ma: talaj) aranyérmet, összetett csapatban ezüstérmet, felemás korláton és a kéziszercsapattal tagjaként bronzérmet szerzett.

Pályafutása csúcsára 1956-ban, Melbourne-ben ért: talajon megvédte címét, aranyat nyert gerendán, felemás korláton és a Bodó Andrea, Keleti Ágnes, Kertész Aliz, Korondi Margit, Köteles Erzsébet, Tass Olga összeállítású kéziszercsapattal tagjaként, míg egyéni összetettben és csapatban ezüstérmet szerzett.

Ő lett a játékok legeredményesebb versenyzője, egyben a legidősebb tornásznő, aki aranyérmet tudott szerezni.

Keleti Ágnes olimpiai eredményeivel (10 érem, ebből 5 arany) minden idők legeredményesebb magyar sportolójának rangsorában Gerevich Aladár (10/7) mögött a második, egyben a legtöbb olimpiai érémmelel rendelkező magyar női sportoló és a legeredményesebb magyar tornásznő.

A melbourne-i olimpiáról nem tért haza. 1957-ben Izraelben telepedett le, egy ottani magyarhoz ment férjhez, két fia született. A rendszerváltás után jött Magyarországra először, azóta rendszeresen hazalátogat.

Forrás: olimpia.hu

Meghatározó szerepet vállalt az izraeli tornasport megeremelésében, 1958 és 1980 között az ottani válogatott szövetségi kapitánya volt, eközben 1959-ben és 1960-ban az olasz válogatott olimpiai felkészítését is vezette.

1957 és 1980 között az izraeli testnevelési főiskola torna tanszékének vezető tanára, 1983 és 1988 között a Maccabi Tel-Aviv, majd a Ráánai Torna Klub tornaszakosztályának edzője. Nemzetközi bíróként is dolgozott, csak 75 évesen választotta a nyugdíjas életformát.

Több kitüntetésben is részesült. 1949-ben a Magyar Köztársasági Sportérem arany fokozatát, 1951-ben a Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozatát és a Magyar Népköztársaság kiváló sportolója címet, 1954-ben a Magyar Népköztársaság Érdemes Sportolója címet kapta.

1981 óta tagja a Zsidó Sporthíreségek Csarnokának (International Jewish Sports Hall of Fame). 1995-ben MOB Olimpiai aranygyűrűt kapott, 2002-ben a Nemzetközi Torna Szövetség (FIG) beavasztotta a Hírességek Csarnokának (Hall of Fame) tagjai közé, 2003-ban MOB-éremméremmel tüntették ki, 2004-ben megkapta a Nemzet Sportolója címet.

2005-ben megörököltette kézenymát és aláírását a Magyar Sportcsillagok Falán, 2008-ban bekerült a Magyar Tornasport Halhatatlanjai közé, 2011-ben Magyar Tornasportért díjat, Elnöki Érdeméremet és MOB-emléklakettet, 2015-ben Prima Primissima díjat kapott.

1992-ben a Minden Idők Legjobb Magyar Sportolói Egyesületnek, a Halhatatlanok Klubjának alapító tagja volt. Mozzgalmas életútjára a 2002-ben megjelent Egy olimpiai bajnok három élete című sikeres könyvében emlékezett vissza. (MTI)

Csaknem félmilliárd a miskolci imaház felújítására és fejlesztésekre

A miskolci hitközség beruházásában felújítják és korszerűsítik az imatermet, étkezőt, konyhát, szociális helyiségeket alakítanak ki, kávézót, ajándékboltot, iroda-helyiséget építenek, továbbá múzeumot és kiállítótermet hoznak létre a helyi zsidóság történetének bemutatására. Vállalták, hogy a múzeumot legalább öt éven keresztül működtetik majd több alkalmazottal.

Fotó: Mocsári László

A Déryné utcai imaterem felújításához tartozik a homlokzat megújulása, a fűtőkorszerűsítés, a tetőcsere, továbbá étkezőt és konyhát alakítunk ki, valamint szociális helyiségeket (vécé, mosdó és kazánház). Emellett lesz itt iroda, múzeum és kiállítóterem is, ahol bemutatjuk a miskolci zsidóság történetét és hétköznapjait. Tervezünk kávézót és ajándékboltot, a múzeumot pedig a projektben vállaltan öt éven keresztül fenn kell tartani alkalmazottakkal. Volt négy üzlethelyiségünk, amik ki voltak adva, ezek most megszűntek – nyilatkozta Szlukovinyi Péter, a hitközség elnöke egy helyi lapnak. Bízunk abban, hogy mindez jövő nyárra már meg is valósulhat, hiszen pályázat útján kaptak rá bruttó 415,5 millió forintot.

Az elnök hozzátette: a GINOP-os pályázati támogatáson túl a Mazsihisz biztosít forrást, így még a nyolclakásos otthont is átalakíthatják zárandokszállássá, ahol legalább egy tucat turistát tudnak majd fogadni.

Miskolcon jelenleg száztizenkilenc zsidó család él, ez körülbelül háromszáz főt jelent. Gyülekezetünk szertartásaira hétköznap és hétvégén is negyvenöt-ötvenen járnak – mondta Szlukovinyi Péter. A Kazinczy utcai zsinagóga épületét még mindig nem tudja használni a közösség, mert ott még folyó a helyreállítási munkálatok. Az állagmegóvás már éveket ezelőtt megkezdődött, 2002-től nem ázik be a tető, az életveszélyt tavaly hárították el, amikor is megerősítették több helyen az épületet. Az ország legnagyobb zsinagógája zárva marad még egy ideig.

A miskolciak több éve a templom melletti imateremben tartják szertartásaikat. A Széchenyi u. 68. szám alatt bérelnek helyiséget közösségi célokra, de mivel ez szűkös, bíznak benne, hogy a beruházás végeztével modernbb helyre tudnak visszaköltözni.

Az Időmanó farsangja

Bíró Eszter énekes-színészt sokan musicalek (Elfújta a szél, Miss Saigon, Az Operaház fantomja) és a Csoda Krakkóban című film főszereplőjeként, illetve a Budapest Klezmer Band egykori énekeseként ismerik. A művész 7 évvel ezelőtt kezdett el gyermekeknek szóló lemezeket, könyveket és előadásokat készíteni. Állati Zenés ABC című lemezéért 2014-ben Fonogram díjat, az év énekesnőjeként 2015-ben Érték díjat kapott. Az Állati Zenés ABC 1. és 2. című CD-s kiadványok 10.000 példányban kelttek el, a Minimax tévésatorna folyamatosan játssza a dalaiból készült klipeket. Eszter legújabb, Időradír című könyve és lemeze 2019 tavaszán jelent meg a Móra Kiadó gondozásában. Könyveit már több általános iskola alsó tagozatában használják a tananyag kiegészítéseként.

Március 7-én 18 órakor egy rendező, multimédiás, családi, interaktív farsangi koncertre készül Az Időmanó farsangja címmel a Várkert Bazárban, amelyről mi is faggattuk.

Időről időre felbukkansz a kulturális színtéren, és friss, esetenként kurióznak számító produkciókkal állsz elő. Most is ilyenre készülsz?

Ez most tényleg valami egészen új, mint amit eddig koncerteken láthattam tőlem a közönség. Az volt a koncepcióm, hogy olyan vizuális világba invitáljam a családokat, és főképp az óvodás és alsó tagozatos iskolás gyerekeket, amely a hétköznapokban már sokuknak megszokott, színpadon viszont még újdonságnak számít. Az, hogy interakcióba lépek a vásárral, hogy belekerülök egy animált térbe, és hogy alkalmat adok a gyerekeknek arra, hogy ők is részesei lehessenek a mesekoncertnek, az számomra is izgalmas előrelépés. Az élő zenekar nálam mindig alap, és most a színésznői vé-

námat is előveszem, belebújok az Időmanó szerepébe.

Milyen dalokra lehet majd számítani?

Tavaly jelent meg az Időradír című lemezem, ami az idő témakörét járja körül: az évszakok, a napok, de még az óramutatók megértését is érintjük játékosan, de legfőképpen igényes zene által, amelyek szerzője most is Földi Sándor. A szövegek Hegyi György, Marék Veronika (a Boribon és a Kippkopp könyvek szerzője), Varró Dani és Weöres Sándor művei. Erről a lemezzel sok dal hallható majd, de az Állati Zenés ABC 1. és 2. számai közül is felcsendül majd jó pár.

A mesekoncert címe: Az Időmanó farsangja. Az ünnepnek milyen szerepet szánsz a műsorban?

Az előadásban az Időmanó ügyetlensége folytán összetörök a különleges világóra, emiatt az időjárás, az évszakok, az ünnepek és a hét napjai is összekuszálódnak. Meg kell találni a szerkezet elgurult darabjait, hogy helyreálljon az idő. Ehhez a gyerekek segítségére van szükségem, hogy együtt derítsük ki, mit jeleznek az óra mutatói, mikor van farsang, melyik nap az első a héten. Be-

járunk egy utat, beülünk az Időfolyón a Perc-hajóba, lemegyünk a föld alá, a vízben úszunk, szállunk az égen, hogy megkeressük a szétszóródott darabokat. Utazásaink során szembesülünk az aktuális ünnepel is. Ezen a ponton számomra nagyon fontos, hogy a gyerekek más, abban az időben lévő ünnepéről is halljanak. Így az adventi koncertnél szót ejtettem a chanukkáról, de a kwanzaáról is. Most szóba fog kerülni a farsang mellett a pürim, és a húsvét mellett a peszách is.

Miért jó ez?

Számomra rendkívül fontos, hogy a gyerekek érdeklődését és nyitottságát megragadva, természetessé tegyünk számukra, hogy sokfelé vagyunk, hogy mindenki úgy és azt ünnepel, amiben hisz, ahonnan való, ami neki fontos. Szerintem a toleranciára, egymás elfogadására és az előítélet-mentes gondolkodásra való rávezetést kiskorban érdemes elkezdni. Egy mesén, dalokon keresztül pedig könnyű dolgom van.

Gyerekkorodban te mit ünnepeltél?

Nálunk egy ideig állt karácsonyfa, aztán hét éves koromban, amikor elkezdtem járni a Bethlen téri zsinagó-

ga gyermekkórusába Klein Ervinhez és Mayer Erikához, és elkezdtem megismerni az ünnepeinket, megkértem a szüleimet, hogy mostantól chanukkát tartsunk. Egyébként a nagypapám Győrben mindig is ezt ünnepelte, mélyen vallásos volt.

Korábban többször láthattunk a zsidó fesztiválokon. Idén is készülsz valamire?

Idén egy grandiózus, zsidó tematikájú műre készülünk többek között, de még nem tudom, hogy melyik fesztiválon mutatjuk be. Emellett az Időmanó produkcióval szeretnék eljutni minél több vidéki színházba is, de természetesen most minden energiámmal a március 7-i Az Időmanó farsangjára készülök a Várkert Bazárban, amire szeretettel várom a kisgyerekes családokat. Az előadás előtt és után álarckészítéssel is várjuk a kicsiket, és persze örülök majd annak is, ha valaki jelmezben jön!

Időpont: 2020. március 7., 18 óra

Helyszín: Várkert Bazár

Cím: 1013 Budapest, Ybl Miklós

tér 2-6.

Jegyvásárlás (2000 Ft/db):

https://varkertbazar.jegy.hu/program/az-idomano-farsangja-inter-

aktiv-csaladi-koncert-113621

APRÓ- HIRDETÉS

VEGYES

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITA-PHARM. Hétfő-szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogsorrögzítés minimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Színes és fekete-fehér nyomtatás, másolás, plakátnyomtatás, névjegykészítés, diplomakötés, könyvnyomtatás a Mammút III. em. 312-es üzletben és a Balogvár u. 1. alatt. Messinger Miklós, www.rcontact.hu, +36-20-934-9523.

Licites eljárással eladó a Bp. III., Czetz János utcában lévő 30 m²-es önálló garázs, 6.000.000 Ft indulóáron. Érdeklődni lehet munkaidőben a 06-30-217-3460 telefonszámon.

Sar-El önkéntes munka Izraelben! Csoportok indulnak: 2020. február 9–20., március 1–12. Jelentkezés Deutsch Jánosnál: +36-20-233-8454, deutschjanos19@freemail.hu, vagy az Izraeli Kulturális Intézetben (VI. ker., Paulay Ede u. 1.) minden kedden, 16–17 óra között.

Pedikűr-manikűr! Várjuk kedves vendégeinket a Lollo szalonban, a 1085 Bp., Gyulai Pál utca 6. szám alatt. Bejelentkezés: pedikűr, lábápolás: 06-30-210-3271; kézápolás, manikűr, műkörömépítés: 06-30-556-4696.

Gyűjtő venne bélyeggyűjteményt, képeslapokat. 06-20-522-5690, este 06-1-322-8439.

Keresem Somló Ignác leszármazottait (Miskolc, Pannónia Szálló). Lánya élte túl a háborút, neve Lili vagy Szerá lehet (édesanyja: Hauer Rózi), született 1920–26 között, szeptember 10-én. 1945-ben kivándorolni készült. Aki tud valamit, hívjon: +36-30-222-6524, írjon: lendvay.peter@delta-source.hu

Régiség, festmény, ékszer, hagyaték vétele a legmagasabb áron, azonnali készpénzfizetéssel. Kárai Galéria, 1077 Budapest, Wesselényi u. 9., a Dohány-zsinagóga mögött. Elérhetőségek: 06-1-344-2728, 06-20-924-5370, karaigaleria@karaigaleria.hu, 25 éve a magyar műkereskedelemben.

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek

Szövetségének lapja

1075 Budapest, Síp u. 12.

Telefon/fax: 322-2829

E-mail: ujelet@mazsihisz.hu

Főszerkesztő:

Kardos Péter

Olvasószerkesztő:

Gábor Zsuzsa

Kiadótulajdonos:

Mazsihisz

Előfizetési díjak:

Belföldön: 1 évre 4800 Ft

Külföldre 6800 Ft/év

USA és Izrael: 7500 Ft/év

Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.

OTP bankszámlaszám:

11707024-22118480

OTP SWIFT kód:

(BIC) OTPVHUHB

IBAN:

HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000

Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap

Üzletág, előfizethető a kiadónál.

Postacsek: 11707024-22118480

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.

Szedés, tördelés:

WolfPress Nyomdaipari Kft.

Nyomdai munkák:

mondAt Kft., www.mondat.hu

Felelős vezető: Nagy László

ISSN 0133-1353

Méltó emléket a Kőszegen elhunyt munkaszolgálatosoknak!

A mai napon aláírt megállapodásunk szerint a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (Mazsihisz) és Kőszeg Város Önkormányzata együttműködésben megújítja a kőszegi munkaszolgálatos emlékhelyet, melyet emlékösvénnyel kötünk össze a Guba-hegyi tömegsírok helyszínével. A megállapodást dr. Kovács Vilmos ezredessel, a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum parancsnokával, valamint Heisler Andrással, a Mazsihisz elnökével írtuk alá.

Emlékezzünk méltó módon a munkaszolgálatos tragédia 75. évfordulóján!
Báthly Béla polgármester/FB

Az aláíró felek (balról jobbra: Heisler András, dr. Kovács Vilmos és Báthly Béla)

GERGELY ÁGNES

A 137. zsoltár

Ültünk Babylon folyópartjain.
Sírtunk. Babylon tenger nélkül él.
Hárfánk a fűzfán. Másképp szól a kín.
Tőlünk verejték kell, nem szenvedély.
S nem érv, erünkől mért dőlt itt a vér.
Hát kihűlt jobbm legyem rá az ámen,
ha elfeledlek egyszer, Jeruzsálem.

Jelünk itt falba karmolja a nép.
Kik biztatják, sem tudják, mért teszik.
Királyi jel, sok más jelet tulélt.
Ne ródd fel, Uram, vétekök nekik!
Ne vágasd falhoz szép kisdedeik...!
És fájó orcám rángjon majd a számhoz,
ha elfeledlek egyszer, Arany János.

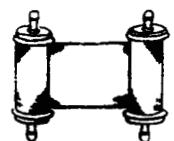
Hírek, események röviden

– 1%. Kérjük, segítse személyi jövedelemadója 1%-ával a már igen idős (85 év feletti) Jad Vasem-kitüntetetteket, akik 1944-ben életük kockáztatásával mentették a zsidó üldözötteket. Köszönjük támogatását. Igaz Emberekért Alapítvány. Adószámunk: 18040094-1-42.

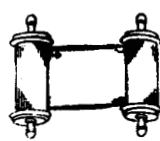
A Veszprémi Zsidó Örökségi Alapítvány köszönetet mond mindazoknak, akik a 2018. évi személyi jövedelemadójuk 1%-át az alapítvány részére felajánlották. Az így kapott 116.339 Ft-ot a veszprémi zsidóság történetéről szóló kötet nyomdai és könyvbemutatói költségeire fordítjuk, a kuratórium döntése alapján. Reméljük, hogy a 2019. évről beadott bevallásokban még többen fogják 1%-os felajánlásukat alapítványunk részére megtenni, amit előre is köszönünk. Adószámunk: 18927467-1-19.

Szeretettel várjuk Testvéreinket a
B'nai B'rith Budapest Páholy nemzetközi konferenciájára
2020. ÁPRILIS 17–19. között.

Érdeklődni: bnaibrithbudapest@gmail.com,
vagy B'nai B'rith Budapest Páholy.

IMÁIDÓK

Templomok	Péntek este Febr. 7.	Szombat reggel Febr. 8.	Péntek este Febr. 14.	Szombat reggel Febr. 15.
Hősök	17.00	9.30	17.00	9.30
Frankel L. út 49.	18.00	10.00	18.00	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	17.30	9.30	17.30	9.30
Thököly út 83.	17.30	9.30	17.30	9.30
Hunyadi tér 3.	18.00	10.00	18.00	10.00
Bethlen tér 2.	17.30	9.30	17.30	9.30
Nagyfuvaros u. 4.	16.40	8.00	16.50	8.00
Scheiber S. u. 2.	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	16.40	8.00	16.50	8.00
Kórház (Amerikai u. 53.)	15.30	7.30	15.30	7.30
Páva u. 39.	18.00	9.30	18.00	9.30
Dózsa Gy. út 55.	17.00	9.00	17.00	9.00
Berzevicsy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	18.00	9.00	18.00	9.00
Visevárdi u. 3.		9.00		9.00
Dessewffy u. 23.	16.40	9.00	16.50	9.00
Teleki tér 22. (szefárd)		9.30		9.30
Pesterzsébet (Vörösmarty u. 8.)	17.00		17.00	
Vidéken				
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	17.00		17.00	
Vác (Oberlander Endre tér 1.)	17.00		17.00	
Kecskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.00		18.00	
Székesfehérvár (Várkörút 19.)	18.10		18.10	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	17.00		17.00	
Szeged (Gutenberg u. 20.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Debrecen (Pásti u. 4.)	16.30	8.00	16.40	8.00
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	16.30	8.00	16.40	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	16.45	8.00	17.00	8.00
Pécs (Füredő u. 1.)	17.30	8.30	17.30	8.30
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	17.00		17.00	
Szombathely	17.00		17.00	
Kaposvár (Berzsenyi u. 14.)	17.00		17.00	
Nagykanizsa (Fő u. 6.)	17.00		17.00	
N A P T Á R				
Február 7. péntek	Svát 12.	Gyertyagyújtás: 4.35		
Február 8. szombat	Svát 13.	Szombat kimenetele: 5.43		
Február 10. hétfő	Svát 15.	Tu bisvát – fák újéve		
Február 14. péntek	Svát 19.	Gyertyagyújtás: 4.46		
Február 15. szombat	Svát 20.	Szombat kimenetele: 5.53		

Programajánlat

FEBRUÁR

Spinoza Színház
(1074 Budapest, Dob u. 15.)

Február 10. (hétfő) 19 óra: Orosz-
zsidó dallamvilág

Február 12. (szerda) 19 óra: Mata
Hari – zenés életrajz

Február 13. (csütörtök) 19 óra:
Rangos-esték: Magyar Bálint

Február 18. (kedd) 19 óra: Ga-
lambos Erzsébet – Kalmár Tibor

Február 20. (csütörtök) 19 óra:
Kálmán Imre, az operettkirály – ze-
nés dráma

Február 24. (hétfő) 19 óra: A
Pulitzer-ügy – dokudráma

Február 25. (kedd) 19 óra: Gitta –
dráma

Február 26. (szerda) 19 óra: Gá-
bor György: Mózesről Jézusig

Február 27. (csütörtök) 19 óra: Pi-
onírszív – monodráma

Február 29. (szombat) 19 óra:
Végszó Csáki Judittal: Bálint And-
rás

Budai Micve Klub
(II., Frankel Leó út 49.)

Február 9. (vasárnap) 18.00: A
Micve Klub vendége Dobrev Klára,
az Európai Parlament alelnöke.
Beszélgetőtársa: Kozma Levente. A klubban a helyek korlátozott szám-
ban állnak rendelkezésre, ezért ma-
ximum 100 embert tudunk beenged-
ni. A jelentkezés regisztrációhoz kö-
tött: arato.judit1@t-online.hu e-
mail-címen.

Február 16. (vasárnap) 19.00: Al-
földi Róbert színész, rendező a
Micve Klubban. Beszélgetőtársa:
Bóta Gábor újságíró. A klubban a
helyek korlátozott számban állnak
rendelkezésre, ezért maximum 100
embert tudunk beengedni. A jelent-
kezés regisztrációhoz kötött:
arato.judit1@t-online.hu e-mail-
címen. A belépő 800 Ft, elővételben
megvásárolható csütörtökönként a
Micve Klubban 18 és 22 óra között.
11-es kapacitással.

Február 23. (vasárnap) 18.00:
Klubest. A fűbenjáró bűn című an-
gol vígjátékot tekinthetik meg ked-
ves vendégeink.

Generációk Klubja
(Hunyadi tér 3. I. emelet)

Február 3.: Párhuzamos történe-
tek az életről. Kaczvinszky Barbara
és Németh Péter előadása.

Február 10.: Fejezetek a magyar-
országi zsidók történetéből. Az
emancipáció. Vendégünk: Szántó
Edit (ORZSE).

Február 17.: Finomra hangolva. 3
órás tea Fűzy Gáborral.

Február 24.: Kovács Andrásfal-
vai Csaba (CEU) A Kádár rendszer és a zsidók
című új könyve kapcsán Deák Gá-
bor beszélget.

Minden előadás 15 órakor
kezdődik.

Keresés

Az Arolsen Archives és a Magyar
Vöröskereszt Keresőszolgálat (1051
Budapest, Arany János u. 31.) a náciz-
mus áldozatai hozzátartozóinak
szeretné visszajuttatni az áldozatoktól
hátramaradt tárgyakat.

Az áldozatok, akiknek a hozzátar-
tozóit keressük:

SCHWARCS Lőrme; született: 1907.
március 13., nincs több személyes
adat; fogság helye: Neuengamme kon-
centrációs tábor; fogolyszám: 65095

Tárgy: 1 db karóra, 1 db lánc füg-
gővel, 1 db függő

Magyar Vöröskereszt hivatkozási
száma: 000961

SPITZER Ernő; született: 1896.
október 18., nincs több személyes
adat; fogság helye: Neuengamme kon-
centrációs tábor; fogolyszám: 65459

Tárgy: 1 db zsebóra, 1 db gyűrű

Magyar Vöröskereszt hivatkozási
száma: 000962

SZEKULA Ernő; született: 1913.
február 21., nincs több személyes
adat; fogság helye: Neuengamme kon-
centrációs tábor; fogolyszám: 65748

Tárgy: 1 db gyűrű

Magyar Vöröskereszt hivatkozási
száma: 000963

SZELES/SZÉLES Sándor; született:
1898. január 24., nincs több személyes
adat; fogság helye: Neuengamme kon-
centrációs tábor; fogolyszám: 65748

Tárgy: 1 db karóra

Magyar Vöröskereszt hivatkozási
száma: 000958

Ezek a zsidók!

(Na ja!) szóval.
„ezek a zsidók”.
egyébként tényleg bosszantóak.
sőt, egyenesen elviselhetetlenek.
(sajnos én is ezek közé tartozom.
eléggyé elviselhetetlen is vagyok.
időnként. általában.)
szóval.
hatmillió zsidót megöltek. csak
azért, mert zsidó. ez tény.
mert persze megöltek másokat is

(máskor és máshol) csak azért,
mert valamelyik néphez tartoztak.
de nem ennyit.
és ebben nem azért fontos ez a
szám, merthogy milyen sok.
mert sok.
nagyon sok.
rettenetesen sok.
hanem azért, mert ezt csak olyan
nagyüzemi módszerrel lehetett
megtenni, amellyel csak egy civi-
lizált ország rendelkezett.

lássuk, itt nem egyszerűen
„csak” megölés történt, hanem ezt
meg kellett szervezni; politikailag
is (!), és technikailag is. gondol-
junk csak bele, a legnagyobb pusztítást
a németek akkor csinálták,
amikor már igencsak rosszul áll-
tak a frontokon. amikor már min-
den vonatra szükség lett volna. és
mégis; megoldották. „MEGOL-
DOTTÁK”. és ez a borzalmas.
hogy itt, Európában. egy civilizált
világban. goethe és heine országá-
ban. és madách országában. és vic-
tor hugo országában. és kaffka or-
szágában. és kopernikus országá-
ban. és panait istrate országában.
micsoda szervezési munka volt
ez! logisztikai tanulmányt lehetne
róla írni!

és mindezt miért? mi hasznot re-
méltek ennek kigondolói? mert ez
a borzasztó,
SEMMIT!
és ezért kell róla beszélni.
ma is.

mert ha a „civilizált” világban, a
korszerű technikai és szervezési ismeretek
és módszerek segítségével
ilyet meg lehetett egyszer csinálni,
akkor ezt meg lehet csinálni még
egyszer, meg még egyszer, meg
még egyszer...

DE NEM!
MERT EZT SOHA TÖBBET!
és ez rajtunk is múlik.

a zsidókon, meg a nem zsidókon,
meg a félig zsidókon, meg a
negyedzsidókon, meg a nyolcad-
zsidókon, meg a tizenhatod-
zsidókon...

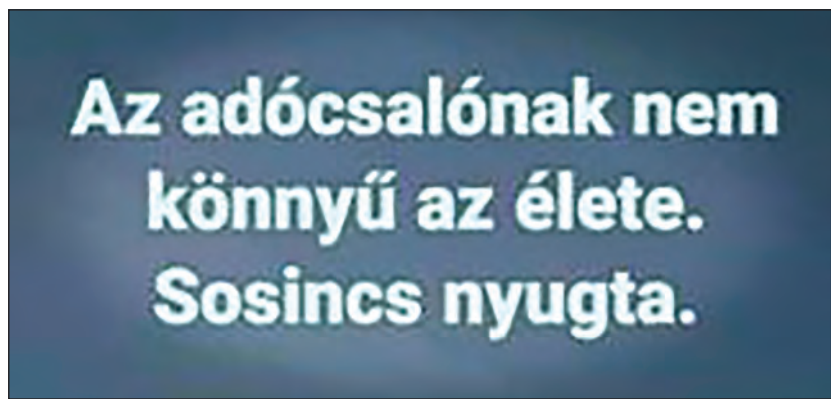
mert itt vannak az újak.
mert ott vannak az újak.
a parlamentben.
a könyvesboltokban.
az újságokban.
az interneten.
mert megint zsidóznak.
pedig azt se tudják, ki a zsidó.
(egyiknek a nagyanyja, és tudott
róla, másinak a nagyanyja, de
még nem tud róla.)
és megint zsidóznak.
és mindezt miért? mi hasznot re-
mélnek ennek kigondolói? mert ez
a borzasztó,
SEMMIT!

hát ezért.
ezért kell róla beszélni.
hogy mindenki megértse, meg-
értse ma is (!), hogy gyűlölettel
nem lehet a világot megváltani.
nem lehet gazdagabbá tenni, de
még gazdagabbá lenni se.
a gyűlölettel csak pusztítani le-
het.
és elpusztulni.
ezért kell róla beszélni.
mert ebben a kis országban min-
denki mindenféle.
és ez a jó.
hát igen.
tulajdonképpen ez amerika!
hát akkor tessék szépen össze-
fogni!

tessék itt amerikát csinálni!
ne azt mondjuk, ha valaki vac-
akot csinált is, ne bántuk, a mi ku-
tyánk kölyke!
és ha valami jó, ne gyalázzuk,
mert „ők” csinálták!
fog ez menni?
nem tudom.
a németek megcsinálták.
no persze, de mi MAGYAROK
vagyunk!
meg persze tótok, meg oláhok,
meg svábok, meg cigók, meg
zsidrák, meg meg meg.
DE ÓH, JAHVE!
EMBEREK VAGYUNK!
MIND!
(nu, erről kéne színházat csinál-
ni...)

Mojzes Ivrat

...és
ideje van
a
nevetésnek

Má nistánó

ÖNINTERJÚ

– Oj, rabbi úr! Nem korai még a széderesti szöveg?
– Nem! Sőt, késői!
– Ja, a tavalyiról van szó!
– Nem, az idei gettómegemlékezésekről!
– Nocsak!
– Igen! Többen kifogásolták, hogy a Dohányban alacsony szinten képviselte magát a kormány!
– De hogy jön ide a Má nistánó, a Miben különbözik?
– Úgy, hogy a szomszédvár pénteki megemlékezésén semmilyen szinten nem képviseltette magát!
– Akkor ebben különbözött a két megemlékezés?
– Ebben is!
– Miben még?
– Bármennyire kevesen vagyunk is már mi, túlélők, nem szívesen hallgattunk olyan mondatokat egy rabbi szájából, ami ennyire nélkülözi az empátiát! Pláne erev sábeszkor!
– Mit mondott?
– Valami olyasmit, hogy mivel mi rövidesen meghalunk, így meg kell tervezni, miképpen fognak emlékezni azután!
– De hát nincs igaza?
– Igaza van, de ez olyan, mint amikor az öreg Kohn bácsi betegen fekszik, s ágya körül arról vitatkozik a család, hogy ha a papa meghal, festeni kell majd, és át kell rendezni a szobát! Ez így illendő ön szerint?
– Haaaát... nem lehet kellemes az illetőnek ezt végighallgatnia!

Kardos Péter

SPÁNN GÁBOR

Péntekelés

Mind a szórakoztató elektronika, mind a tömegkommunikáció területén interaktív világot élünk.

Péntek este egyik zsinagógánkban padtársam a telefonján miután elolvasta az aznap vásárlandók listáját, odalapozott az éppen aktuális imához. Papíralapú újságnál az interaktivitás lehetetlen, de én most mégis egy játékra kérem a nyájas olvasót.

Tegye föl a kezét, aki önök közül tudja, hogy mit jelent a szó: péntekelés!

Lelki szememmel látom, hogy egy kéz biztosan felemelkedik, azé, akitől a történetet hallottam.

A holokauszt örületének kitöréséig egy magyar kisközségben élt mint megbecsült bádgos és a zsidó közösség oszlopos tagja. A kb. 3000-es lélekszámú falu lakossága vallásilag igen heterogén volt. Éltek ott katolikusok, reformátusok, és nagyjából 120 zsidó család, ami statisztikai mércével 700 főt jelenthet. A faluban lakott hozzávetőleg 800 cigány ember is. Ők találták ki és honosították meg – legalábbis ott – a péntekelés szót. A kifejezés geneziséhez hozzátartozik, hogy az ortodox zsidó közösség, betartva vallási szabályainkat, a 613 micve egyikeként minden pénteken a falu szegényeinek készpénzben adakozott.

A hétköznapi életre lefordítva ez azt jelentette, hogy az értelemszerűen legszegényebbnek számító cigányok mindegyikének volt egy „zsidaja”, akihez pénteken délelőtt azonos időben becsöngetett, és a zsidó család egyik tagja a már előre odakészített kracjárokra adományként kiadta neki.

Mai szóval úgy mondanám, kicsit bartereztek. Merthogy ugyanezek a cigányok a hét többi napján az első hívó szóra mentek a zsidókhoz és helyre tették egy félrecsúszott háztetőcserepet, foltot fabrikáltak a kilyukadt lábosra, bepótolták a hiányzó kerítést. Ezért vagy kaptak egy tyúkot, néhány tojást, vagy csak bevárták a péntekelés.

Aztán eljött 1944. Az előljárásról parancsba adták, hogy valamennyi zsidónak kötelessége saját költségén kocsit bérelni, személyenként maximum 50 kilónyi szükségletet becsomagolni, és a közeli kiskvárosban a gyűjtőtáborban jelentkezni.

Ekkorra már a cigányok számára is csüörtök lett a péntek.

Az ismerősöm megjárta a munkaszolgálat poklát, és megélte a felszabadulást. A község egyetlen túlélő zsidójaként 1946-ban megjelent a faluban. Az külön történet és e jegyzetbe nem fér bele, hogy miként találkozott össze útközben halottnak hitt bátyjával, aki ekkor már az új Magyar Honvédség katonája volt, és elkísérte imádott öccsét a „honfoglalásra”. Hidegzuhanysként érte őt, hogy hasonlóan a többi elhagyott zsidó családi otthonhoz, természetesen az ő házukba is beköltöztek egykori szomszédai. Maga él? – kérdezték szemrehányóan, és meglobogtatták azt a papírt, amelyben a Szálasi-adminisztráció előljárása kiutalta számukra a deportált zsidó házat.

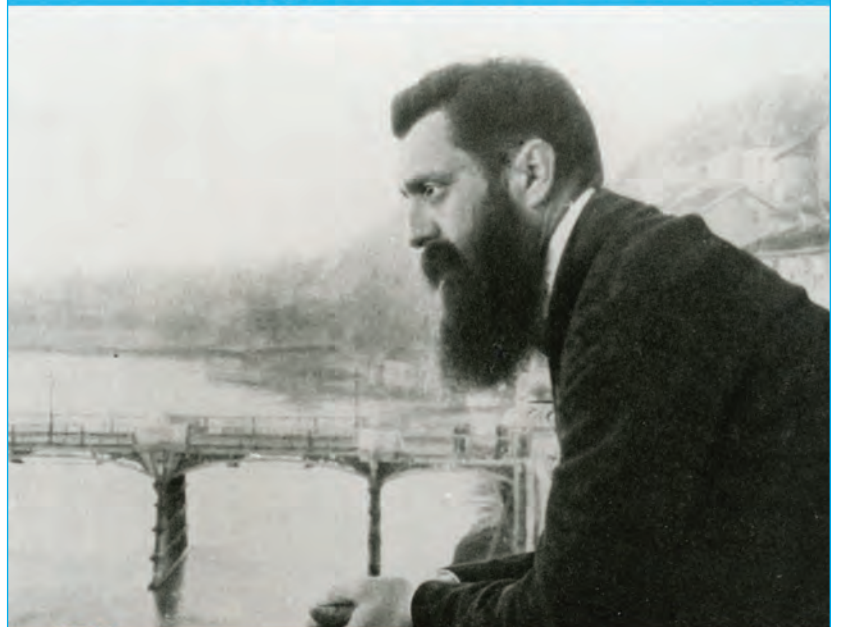
Ekkor a visszatért, összetört ember lenyelte könnyeit szeretett bútorai láttán, s csak annyit mondott: Hazajöttem péntekelni.

Az új földesurak pedig, látva a mellette álló nagydarab fegyveres katonát, lehajtott fejjel összecsomagoltak és kiköltöztek a házból.

Azóta nagyot változott a világ: ő maga pesti lakos lett, időnként elindul, hogy fölmenjen a tetőre, mert csöpög az eres. Ettől erőszakkal tartják vissza szerettei, de a péntekelés már csak az ő emlékezetében él. A mai magyar zsidók közül nem hiszem, hogy bárki is gyakorolja ezt a szép szokást, már csak azért sem, mert nem kevesen vannak olyan hitestvéreink, akik egy-egy ilyen péntekeléskor nem a házigazda, hanem a bekopogó cigány szerepére szorulnának.

Azért hál' Istennek van kivétel is. Él és virágzik egy zsidó hitközség, ahová ömlik a pénz, mert jól tudják, hogy mikor kell hallgatni, mikor kell hozsannázni, és így biztosan NER-tesek lesznek...

Herzl Tivadar örököi hagyta nekünk....

Biztosítani akarjuk a zsidó nép és Izrael Állam létének folytonosságát.

Az Ön öröksége is hozzájárulhat e célhoz.

Keren Hayesod - United Israel Appeal,
a szervezet, amely Izrael részére gyűjt adományt.

Tőlünk megtudhatja hogyan
E-mail: legacy@kh-uia.org.il
Telefax: +972-4-6263636
Mobil: +36-30-7154136

